

RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND

AEGUMINE TSIVIILÕIGUSES

Kohtupraktika analüüs

Margit Vutt
eraõiguse analüütik

Tartu
2009

1. Analüüsi eesmärk ja objekt	4
2. Õigusnormid ja Riigikohtu praktika	4
2.1. Aegumise tähendus	4
2.2. Õigustlõpetavad tähtajad vs aegumistähtajad.....	5
2.3. Kohaldatav seadus	7
2.4. Aegumise kohaldamine kohustatud poole nõudel.....	9
2.5. Vaheotsuse tegemine aegumise kohaldamise otsustamiseks.....	10
2.6. Tehingust tuleneva nõude aegumine.....	10
2.6.1. Aegumistähtaja pikkus (üldine tähtaeg, eritähtajad).....	10
2.6.2. Tehingust tuleneva nõude aegumistähtaja algus.....	12
2.6.3. Nõude sissenõutavaks muutumine arve esitamisega	12
2.6.4. Korduvate kohustuste täitmise nõude aegumistähtaja algus	13
2.6.5. Aegumistähtaja algus lepingu ülesütlemisest tuleneva nõude korral.....	13
2.6.6. Leppetrahvi nõude ja viivisenõude aegumine.....	14
2.6.7. Aegumise kokkulepped	14
2.7. Seadusest tuleneva nõude aegumine.....	15
2.7.1. Alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumine	15
2.7.2. Viivise sissenõutavus alusetust rikastumisest tuleneva nõude korral	16
2.7.3. Kahju õigusvastasest tekitamisest tuleneva nõude aegumine	16
2.8. Aegumise peatumine	16
2.9. Aegumise peatumise lõppemine.....	18
2.10. Aegumise katkemine	18
2.11. Eri liiki nõuete aegumise erisused.....	19
2.11.1. Üldised aegumistähtajad ja VÕS-is sätestatud eritähtajad ning nende vahekord	19
2.11.2. Juhatuse liikme vastu esitatava kahju hüvitamise nõude aegumistähtaeg	20
2.11.3. Täitemenetluse seadustiku § 221 lõikes 3 sätestatud tähtaeg kui aegumistähtaeg.....	21
2.12. Aegumine ja ÄS § 5 (ettevõtte üleminek).....	21
2.13. Aegumine ja muud nõude maksmapaneku takistused	22
3. Ringkonnakohtute praktika	23
3.1. Aegumise tähendus, selle kohaldamine kohustatud poole nõudel	23
3.2. Nõude kvalifitseerimine, vaheotsus ja selle põhjendamise vajadus ning määr	25
3.3. Aegumise hindamine iga nõude kohta eraldi	27
3.4. Kohustuse tahtlik rikkumine ja pikendatud aegumistähtaeg	28
3.5. Nõude sissenõutavus ja aegumise algus.....	30
3.6. Aegumise peatumine.....	31
3.6.1. Läbirääkimised kui aegumise peatumise alus.....	31
3.6.2. Aegumise peatumine hagi esitamisega	32
3.6.3. Aegumise peatumine kriminaalasjas tsiviilhagejaks tunnistamisega.....	33
3.6.4. Ajutine töövõimetus kui võimalik peatumise alus.....	33
3.6.5. Avalduse esitamine kohtueelses menetluses kui peatumise alus	34
3.6.6. Kohtupädevuse muutumine ja aegumise peatumine	34
3.7. Aegumise katkemine	35
3.7.1. Aegumise katkemine võla osalise tasumisega	35
3.7.2. Aegumise katkemine nõude tunnustamisega	35
3.8. Eri liiki nõuete aegumise erisused.....	37

3.8.1. Alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumine	37
3.8.2. Kahju hüvitamise nõude aegumine	38
3.8.3. Töövaidlusega seotud nõuete aegumine	39
3.9. Aegumistähtaja eristamine muudest tähtaegadest.....	42
3.9.1. Juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tunnustamise nõude esitamise tähtaeg – aegumistähtaeg või õigustlõpetav tähtaeg?	42
3.9.2. Kas AS § 166 lõikes 3 ette nähtud kohtusse pöördumise tähtaeg on aegumistähtaeg?	42
3.9.3. PankrS § 106 lõikes 3 sätestatud tähtaja olemus	43
3.9.4. VÕS § 108 lõikes 3 sätestatud mõistliku tähtaja ja aegumistähtaja vahekord	43
3.9.5. Tehingu tühistamise tähtaeg ei ole aegumistähtaeg, vaid õigustlõpetav tähtaeg	44
3.10. Aegumine ja muud nõude maksmapaneku takistused	45
4. Kokkuvõte: kohtupraktika suundumused ja probleemid	46

1. Analüüsi eesmärk ja objekt

Käesoleva analüüsi eesmärgiks on uurida nõuete aegumist reguleerivate õigusnormide kohaldamist tsiviilasjade kohtupraktikas. Analüüsi objektiks on kuni 2009. a. märtsini tehtud lahendid.

Analüüsi koostamisel on muu hulgas kasutatud P. Jerofejevi poolt kohtunike koolituse jaoks koostatud 5.03.2009 ja 19.03.2009 loengute teese teemal "Nõuete aegumine ja Riigikohtu praktika".

Analüüsi esimeses osas (alajaotuses 2) on teemade kaupa antud ülevaade valdkonda reguleerivatest õigusnormidest ning Riigikohtu praktikast. Teises osas (alajaotuses 3) on analüüsitud ringkonnakohtute praktikat aegumise kohaldamisel.

Muu hulgas on uuritud järgmisi küsimusi:

- milliste nõuete suhtes kohaldub ja milliste suhtes ei kohaldu aegumise regulatsioon,
- milline on aegumise alguse määramise praktika tehingust tulenevate nõuete ja seadusest tulenevate nõuete korral,
- milline on aegumise kohaldamise praktika eri liiki tehingutest ja eri liiki kohustustest tulenevate nõuete korral,
- milliseid probleeme esineb aegumise kohaldamisel seoses VÕS-i jõustumisega (kohaldatava seaduse valik),
- millised on aegumise kohta tehtava vaheotsuse põhjendamise reeglid ja määr,
- milliseid probleeme esineb aegumise katkemise ja peatumise sätete kohaldamisel.

2. Õigusnormid ja Riigikohtu praktika

2.1. Aegumise tähendus

Aegumise kui õigusliku konstruktsiooni aluseks on arusaam, et olemasolevad nõuded, mida ei ole pikema aja jooksul maksuma pandud, peavad õigusrahu ja õiguskindluse tagamise huvides taanduma. Võlgnik ei pea seisma silmitsi nõuetega, mille pikaajalise mitteesitamise tagajärjel on tema tõendamisvõimalused kahanenud ja mille regressivõimalused on aja jooksul tõenäoliselt samuti halvenenud. Võlgniku huvide teatav eelistamine võlausaldaja huvidele on sellises olukorras õigustatud põhjusel, et võlausaldaja on nõude maksmapanekuga ise ülemäära viivitanud.¹

Aegumise mõiste on sätestatud TsÜS § 142 lõikes 1 ja selle kohaselt aegub nõue ehk õigus nõuda teiselt isikult teo tegemist või sellest hoidumist seaduses sätestatud tähtaja (aegumistähtaeg) jooksul. Pärast nõude aegumist võib kohustatud isik keelduda oma kohustuse täitmisest. Aegunud nõude näol on tegemist mittetäieliku kohustusega VÕS § 4 lg 2 p 4 mõttes – võlgnik võib sellise kohustuse täita ja võlausaldaja võib selle täitmist nõuda, kuid täitmisenõuet maksuma panna võimalik ei ole.²

¹ Beck'scher Online-Kommentar. Bamberger/Roth. BGB § 194 Rn 1 – 2.

² P. Varul, I. Kull. *et al.* Võlaõiguseseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2006, § 4, komm 4.1.

Tuvastusnõuded (reeglina) ei aegu

Nagu nähtub TsÜS-i sõnastusest, alluvad aegumisele nõuded, millega nõutakse teo tegemist või sellest hoidumist ehk nõudeõigused. Tuvastusnõuded seevastu ei aegu, kuid vaatamata sellele võib tuvastusnõude õigeaegne esitamine omada kohtumenetluses tähtsust. Kui teatud õiguslik asjaolu või olukord on tuvastatud, siis annab see võimaluse panna maksma sellest asjaolust või olukorrast tulenevaid nõudeid. Neid on aga võimalik maksma panna ikkagi vaid aegumistähtaja jooksul.

Riigikohtu 1. oktoobri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-63-08 on tsiviilkolleegium märkinud, et TsÜS § 142 lg 1 järgi aegub õigus nõuda teiselt isikult teo tegemist või sellest hoidumist (nõue) seaduses sätestatud tähtaja (aegumistähtaeg) jooksul ja pärast nõude aegumist võib kohustatud isik keelduda oma kohustuse täitmisest. Selleks et vältida nõude aegumist, tuleb see esitada kohtule (töövaidluses ka töövaidluskomisjonile) aegumistähtaja jooksul sõltumata sellest, kas enne või pärast nõude aegumist tehakse tuvastusotsus õigussuhte puudumise või olemasolu kohta (otsuse p 16).

Tsiviilasjas nr 3-2-1-73-08 on Riigikohus 23. septembril 2008. a. juhtinud tähelepanu sellele, et kuigi õigussuhte tuvastamine ei allu aegumisele, võib õigussuhte tuvastamiseks tuvastushagi esitamine olla teatud juhtudel põhjendamatu. TsMS § 368 lg 1 järgi võib hageja esitada hagi õigussuhte olemasolu või selle puudumise tuvastamiseks, kui tal on sellise tuvastamise vastu õiguslik huvi. Kui aga tuvastatavast õigussuhetest tulenevad nõuded on aegunud, võib hageja olla kaotanud õigusliku huvi õigussuhte tuvastamise vastu (otsuse p 16).

Märkusena võib lisada, et käesoleval hetkel käsitleb kohtupraktika teatud tuvastusnõudeid aeguvatena, sellised on näiteks töölepingu lõpetamise ebaseaduslikuks tunnistamise nõuded (TLS § 143 ja ITVS § 6 lg 2). Ka juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamise nõue allus varasema seaduse kohaselt aegumise regulatsioonile. Kuni 27. detsembrini 2003 sätestas TsÜS § 38 lg 3, et juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise või tühisuse tuvastamise hagi võib kohtule esitada kuue kuu jooksul otsuse vastuvõtmisest arvates. See näitab, et seadusandja ja sellest tulenevalt ka kohtud ei ole tegelikult olnud väga järjekindlad, viimaks ellu põhimõtet, et tuvastusnõuded ei aegu.

Absoluutsed õigused (sh nt õigus kaubamärgile) ei allu aegumise regulatsioonile

Tsiviilasjas nr 3-2-1-73-08 käsitles Riigikohus aegumise küsimust kaubamärgivaidluses. Viidatud tsiviilasjas esitas hageja kolm nõuet – esiteks palus tunnustada oma õigust kaubamärgile, teiseks, kohustada kostjat tegema tahteavaldus registrikande muutmiseks ja kolmandaks, kohustada kostjat lõpetama kaubamärgi kasutamine. Riigikohus märkis oma 23. septembri 2008. a. otsuses, et seisukoht hageja nõuete aegumise kohta on võimalik võtta alles pärast kaubamärgiomaniku tuvastamist, sest **hageja soov tuvastada, et tema on kaubamärgiomanik, ei allu aegumisele**, nagu märkis õigesti ka ringkonnakohus. TsÜS § 142 lg 1 järgi aegub seaduses sätestatud tähtaja jooksul üksnes isiku õigus nõuda teiselt isikult teo tegemist või sellest hoidumist. Seega õigussuhte olemasolu tuvastamisele aegumist kohaldada ei saa. Aegumisele allub üksnes sellest õigussuhetest tulenev nõue.

2.2. Õigustlõpetavad tähtajad vs aegumistähtajad

Õiguslikku tähendust omavaid tähtaegu on erinevaid. Aegumistähtaeg on tähtaeg, mille möödumisel kaob võimalus nõuet maksma panna, kui võlgnik esitab aegumise vastuväite.

Aegumistähtaja ennistamine ei ole võimalik, kuid samas võib aegumine teatud asjaolude esinemisel peatuda või katkeda. Seevastu õigustlõpetavad ehk preklusioonitähajad (*Ausschlussfrist*) kohalduvad nõ automaatselt, neile ei ole kohustatud poolel vaja eraldi tugineda, nende järgimist kontrollib kohus. Õigustlõpetava tähtaja möödaskomisel õigus lõpeb, kuid vastavat tähtaega on seaduses ettenähtud juhul võimalik ka ennistada. Aegumistähtajad on kohaldatavad vaid nõudeõiguste suhtes, õigustlõpetavate tähtaegade kasutusala on laiem - need võivad vastavalt asjaoludele kohalduda nii nõudeõigustele, kujundusõigustele kui ka menetlusõigustele (nt apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg).

Nõuete aegumise üldine regulatsioon sisaldub TsÜS-is. Kui aga tegemist on nõudega, mille maksmapanekut kohtus taotletakse ja selle nõude maksmapanekuks on seaduses nähtud ette eritähtaeg, siis tekib praktikas tihti küsimus, kumba liiki tähtajaga on tegemist. Kui seadus sätestab sõnaselgelt, et tegemist on aegumistähtajaga, siis probleeme ei teki, kuid sageli sätestab norm lakooniliselt: "*nõude võib kohtusse esitada 1 kuu/30päeva/jne jooksul*". Sellisel juhul tuleb tähtaja olemus selgitada välja tõlgendamise abil.

Ühe näitena olukorrast, kus kohaldatava seaduse sõnastusest ei selgunud, kas tegemist oli aegumistähtajaga või õigust lõpetava tähtajaga, võib tuua Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 9. jaanuari 2008. a. määruse tsiviilasjas nr 3-2-1-131-07. Nimetatud asjas tõusetus küsimus, kas 1. jaanuarini 1995. a kehtinud abielu- ja perekonnakoodeksi (APK) §-s 61 sätestatud üheaastane tähtaeg on õigust lõpetav tähtaeg või aegumistähtaeg. Lapse isana lapse sünniakti kantud isik võis APK § 61 sõnastuse kohaselt vaidlustada tehtud kannet ühe aasta jooksul arvates päevast, mil ta sai teada või oleks pidanud teada saada kande tegemisest. Riigikohus leidis määruse punktis 11, et sätte sõnastusest tuleneb, et üheaastase tähtaja algus sõltus sellest, millal isana sünniakti kantud isik kandest teada sai või oleks teada saada pidanud ja et tähtaja algus sõltus isiku subjektiivsest teadmisest. 1. jaanuarist 1995. a kehtiv PKS § 44 lg 3 sätestab sõnaselgelt, et vanema kande ebaõigeks tunnistamise nõude esitamise üheaastane tähtaeg on aegumistähtaeg, kuid seob tähtaja alguse asjaoluga, millal isik sai teada või pidi teada saada kande ebaõigsusest. Seega asus Riigikohus seisukohale, et ka enne 1. jaanuari 1995 oli tegemist aegumistähtajaga, kuigi seadus seda sõnaselgelt ei sätestanud. Niisugune tõlgendus tuleneb ilmselt asjaolust, et iseenesest ei ole nõude olemus vahepeal muutunud ja hilisem norm vaid täpsustab tähtaja õiguslikku tähendust ning selle kulgemise algusaega.

Seega kui mõne tähtaja osas tekib kahtlus, kas silmas on peetud aegumistähtaega või õigust lõpetavat tähtaega, siis tuleks püüda tõlgendada normi koostoimes teiste normidega. Mõnel juhul võib seaduses endas olla kirjas, milline tagajärg tähtaja mittejärgimisega kaasneb. Kui normi sõnastust on muudetud, siis tuleks püüda selgeks teha muudatuse eesmärk (kas on soovitud tegelikku õigusmuudatust või on tegemist normi arusaadavamaks muutmisega).³

Ühe näitena sellest, kuidas tähtaja õiguslik tähendus võib õiguse arenedes muutuda, võib tuua töölepingu lõpetamise vaidlustamise nõude. Hetkel kehtiv TLS § 143 lg 2 sätestab, et töölepingu lõpetamise õigsuse vaidlustamiseks võivad pooled pöörduda töövaidlusorganisse ühe kuu jooksul, arvates päevast, mis järgnes päevale, mil nad said teada või oleksid pidanud saada teada oma õiguste rikkumisest. ITVS § 6 lg 2 kohaselt on töölepingu lõpetamise õigsuse vaidlustamise nõude esitamise tähtaeg üks kuu. Kuigi kehtiv seadus sõnaselgelt ei sätesta, et tegemist on aegumistähtajaga, on tegemist kohtupraktikas kinnistunud seisukohaga (vt nt RKTko 3-2-1-127-07, 3-2-1-102-08 jt).

³ Vt näiteks ka käesoleva analüüsi alajaotus 2.11.3, kus kohus on tõlgendamise kaudu selgitanud välja täitemenetluse seaduse §-s 221 lõikes 3 sätestatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise nõude esitamise tähtaja õigusliku olemuse.

Uue töölepingu seaduse kohaselt viiakse töölepingu lõppemise alused kooskõlla VÕS-i üldise loogikaga, mistõttu edaspidi tuleb hakata vaidlustama ka ülesütlemise tühisust ja uue TLS § 105 lg 1 sätestab, et töötaja peab esitama kohtule hagi või töövaidluskomisjonile avalduse ülesütlemise tühisuse tuvastamiseks 30 kalendripäeva jooksul arvates ülesütlemisavalduse saamisest. Sama paragrahvi teises lõikes on aga märgitud hagi (avalduse) mitteesitamise tagajärg ja sellest nähtub analüüsi autori arvates, et seadusandja ei ole siinkohal silmas pidanud mitte aegumistähtaega, vaid õigustlõpetavat tähtaega. Nimelt näeb uue TLS § 105 lg 2 ette, et kui töötaja ei esita hagi või avaldust tähtaja jooksul või kui hagi või avalduse esitamise tähtaega ei ennistata, on ülesütlemine algusest peale kehtiv ja leping on lõppenud ülesütlemisavalduses märgitud tähtpäeval.

Kuna analüüsi koostamise hetkel ei ole uus TLS veel jõustunud, siis ei ole võimalik anda ühest vastust küsimusele, millise täpse tähenduse saab uues regulatsioonis ette nähtud tähtaeg kohtupraktikas. Õigusteoreetilisest seisukohast peaks tegemist olema pigem õigustlõpetava tähtajaga. Kuid nagu nähtub ka Saksa praktikast, võib teatud juhtudel olla võimalik laiendada aegumise teatud reegleid ka õigustlõpetavatele tähtaegadele ja õiguse sujuva rakendamise seisukohast võib see vahel olla mõistlik.⁴

Ühe näitena selle kohta, kuidas Eesti kohtupraktika käsitleb samalaadseid tähtaegu erinevas õigusharus erinevalt, võib tuua Riigikohtu halduskolleegiumi 19. aprilli 2006. a. määruse haldusasjas nr 3-3-1-26-06. Selles asjas tekkis küsimus, milline õiguslik tähendus on HKMS § 9 lõikes 4 sätestatud tähtaegadel, mis on sarnased tsiviilõiguslike kahju hüvitamise nõuete suhtes kohaldatavate aegumistähtaegadega. Nimelt sätestab HKMS § 9 lg 4, et **kaebuse avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju hüvitamiseks võib esitada kolme aasta jooksul**, arvates päevast, millal kaebuse esitaja kahjust ja selle põhjustanud isikust teada sai või pidi teada saada, kuid mitte hiljem kui kümne aasta jooksul kahju tekitanud avaliku võimu kandja tegevusest või tegevusetusest, sealhulgas haldusakti andmisest või toimingu sooritamisest arvates. Tallinna Halduskohus leidis, et tegemist ei ole aegumistähtajaga, Tallinna Ringkonnakohus oli vastupidisel seisukohal. Kohtumääruse punktis 13 märgib Riigikohtu halduskolleegium, et ei pea õigeks kohaldada HKMS § 9 lg-s 4 sätestatud tähtaegadele tsiviilõiguses sätestatud nõude aegumise peatumise või katkemise sätteid ja et kehtiva **TsÜS §-des 150, 160 ja 167 nimetatud asjaolud võivad omada halduskohtumenetluses kaalu kaebuse esitamise tähtaja ennistamisel, kuid ei too halduskohtumenetluses kaasa tsiviilõiguses sätestatud tagajärgi**. Sama põhimõtet on väljendatud ka 01. oktoobri 2002. a. määruuses haldusasjas nr 3-3-1-57-02.

Seega on Riigikohus leidnud, et haldusasjas on kahju hüvitamise nõude kohtusse esitamise tähtaeg õigustlõpetav tähtaeg.

2.3. Kohaldatav seadus

Aegumisele kohaldatava seadusega seonduvat reguleerib võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse (VÕSRS) § 9, mille lõike 1 kohaselt kohaldatakse uues TsÜS-s ja VÕS-s aegumise kohta sätestatud ka enne 1. juulit 2002 tekkinud aegumata nõuetele. Aegumise algusele, peatumisele ja katkemisele

⁴ Nimelt märgitakse Saksa õiguskirjanduses, et seadused näevad lisaks aegumistähtaegadele ette suure hulga õigustlõpetavaid tähtaegu, kusjuures mõnikord on leitud, et analoogia põhjal võib ka seaduses sätestatud õigustlõpetava tähtaja korral kasutada aegumise regulatsiooni (eelkõige aegumise peatumist ja katkemist puudutavaid norme). Selle eesmärgiks on õiguslike tagajärgede ühtlustamine tähtaja mittejärgimise puhuks. Siiski on leitud, et analoogia kohaldamisel tuleks olla pigem tagasihoidlik. Õigustlõpetavate ja aegumistähtaegade erinevuse kohta vt ka Beck'scher Online-Kommentar, § 194, Rn 5-8.

kohaldatakse enne 1. juulit 2002 kehtinud seadust juhul, **kui aegumine on alanud, peatunud või katkenud enne 1. juulit 2002.**

Kui tsiviilseadustiku üldosa seaduse või võlaõigusseaduse kohaselt on aegumistähtaeg lühem kui enne 1. juulit 2002 kehtinud seaduse kohaselt, arvestatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduses või võlaõigusseaduses sätestatud aegumistähtaega alates 1. juulist 2002 (VÕSRS § 9 lg 2).

Kui enne 1. juulit 2002 kehtinud seaduses sätestatud aegumistähtaeg on pikem kui tsiviilseadustiku üldosa seaduses või võlaõigusseaduses sätestatud aegumistähtaeg ja selline aegumistähtaeg lõpeks varem kui vastavalt TsÜS § 9 lõikele 2 arvestatud aegumistähtaeg, kohaldatakse aegumisele enne 1. juulit 2002 kehtinud seadust (VÕSRS § 9 lg 3).

Riigikohtu 2. mai 2007. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-33-07 (p 11) käsitleti alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumist enne 1. juulit 2002 ja alates 1. juulist 2002 kehtiva TsÜS-i redaktsiooni kohaselt. Riigikohus selgitas, et enne 1. juulit 2002 kehtinud TsÜS § 113 lg 1 järgi oli alusetu rikastumise nõude aegumistähtaeg pikem (10 aastat) kui alates 1. juulist 2002. a kehtiva TsÜS § 151 lg 1 järgne aegumistähtaeg (3 aastat). Kuna antud asjas hakkas alusetust rikastumisest tulenev aegumistähtaeg kulgema 5. mail 1994. a (vt käesoleva otsuse p 10), siis lõppenuks see varasema TsÜS § 113 lg 1 ja § 178 lg 2 järgi 5. mail 2004. a, st varem kui oleks lõppenud VÕSRS § 9 lõike 2 järgi arvestatud 3-aastane aegumistähtaeg, mis hakanuks kulgema 1. juulist 2002. a ja lõppenuks 1. juulil 2005.

Sama on Riigikohus korranud ka 24. mai 2007. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-55-07. Vaadeldavas asjas olid rakendatavad VÕSRS § 9 lõiked 1 ja 2, kusjuures esimese lõike järgi kohaldatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduses ning võlaõigusseaduses aegumise kohta sätestatud ka enne 1. juulit 2002. a tekkinud aegumata nõuetele. Aegumise algusele, peatumisele ja katkemisele kohaldatakse enne 1. juulit 2002. a kehtinud seadust, kui aegumine on alanud, peatunud või katkenud enne 1. juulit 2002. Sama paragrahvi 2. lõige sätestab, et kui tsiviilseadustiku üldosa seaduse või võlaõigusseaduse kohaselt on aegumistähtaeg lühem kui enne 1. juulit 2002. kehtinud seaduse kohaselt, arvestatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduses või võlaõigusseaduses sätestatud aegumistähtaega alates 1. juulist 2002. a. Seega tuli vaadeldavas asjas kohaldada kehtiva TsÜS § 151 lõiget 1, mille kohaselt alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumistähtaeg on kolm aastat ajast, mil õigustatud isik teada sai või pidi teada saama, et tal on alusetust rikastumisest tulenev nõue. VÕSRS § 9 lg 2 järgi arvestatud 3-aastane aegumistähtaeg lõppes 1. juulil 2005 (TsÜS § 135). Kokkuvõttes leidis Riigikohus, et hageja nõue on aegunud (p 12).

26. novembri 2006. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-108-08 käsitles Riigikohus viivisenõude aegumist sätestavate varasema ja uue seaduse rakendamise aspekte. Otsuse punktis 11 märkis tsiviilkolleegium: *"Müügilepingu järgi leppisid pooled kokku kostja maksekohustuse tähtpäevades (27. jaanuar 1998, 2. veebruar 1998, 15. aprill 1998, 15. august 1998 ja 15. detsember 1998). Seega muutus iga osamakse sissenõutavaks osamakse tähtaja saabumisel ja iga osamakse tasumisega viivitamisega tuli arvestada viivist. Kolleegium märgib, et kohtud jätsid viivisenõude lahendamisel tähelepanuta, et nii kehtinud kui ka kehtivas tsiviilseadustiku üldosa seaduses on sätestatud erinorm, milles reguleeritakse korduvate kohustuste täitmisele suunatud nõude aegumist. Nii kehtestas TsÜS (1994) § 118, et kui kohustus tuleb täita ositi, aegub iga osa täitmise nõue eraldi. TsÜS (1994) § 133 lg 1 kohaselt oli hagi korras õiguste kaitse üldine aegumistähtaeg kümme aastat, välja arvatud nõuded, mille kohta on seaduses sätestatud lühendatud aegumistähtaeg või mille kohta aegumist ei kohaldata. TsÜS (2002) § 154 kohaselt on korduvate kohustuste või ülalpidamiskohustuste täitmise nõude aegumistähtaeg, olenemata sellest, milline on nõude õiguslik alus, kolm aastat iga üksiku kohustuse jaoks. Aegumistähtaeg algab selle kalendriaasta lõppemisest, mil*

kohustusele vastav nõue muutub sissenõutavaks. VÕSRS § 9 lg 2 sätestab, et kui tsiviilseadustiku üldosa seaduse või võlaõigusseaduse kohaselt on aegumistähtaeg lühem kui enne 1. juulit 2002 kehtinud seaduse kohaselt, arvestatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduses või võlaõigusseaduses sätestatud aegumistähtaega alates 1. juulist 2002. a. Võrreldes viidatud seadustes korduvate kohustuste täitmisele suunatud nõuete aegumistähtaegu (kehtiva seaduse kohaselt on aegumistähtaeg lühem kui enne 1. juulit 2002 kehtinud seaduse kohaselt), saab VÕSRS § 9 lg 2 alusel järeldada, et vaadeldavas asjas tuleb viivise aegumistähtaega arvestada alates 1. juulist 2002. a. Seega tuleneb viidatud sätete analüüsist sama järeldus, millele jõudsid ka asja lahendanud kohtud. Eeltoodust tulenevalt on õige ringkonnakohtu lõppjäreldus hagejate nõude aegumistähtaaja arvestamise algusaja kohta."

25. veebruari 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-108-08 (p 12) märkis Riigikohus, et kostja 1 vastu esitatud hagi aegumise tähtajaks oli TsÜS § 113 lg 1 järgi kümme aastat, mis ei olnud 1. juuliks 2002 möödunud. Kuna kehtiva TsÜS § 150 lg 1 sätestab sellest tähtajast lühema (kolmeaastase) aegumise tähtaja ja varasem kümneaastane hagi aegumise tähtaeg ei oleks möödunud enne VÕSRS § 9 lg 2 järgi arvestatavat hagi aegumise tähtaega, s.o 1. juuliks 2005, siis tuleb VÕSRS § 9 lg 2 järgi kohaldada lühemat hagi aegumise tähtaega (kehtiva TsÜS § 150 lg 1).

2.4. Aegumise kohaldamine kohustatud poole nõudel

Mida tähendab "tuginemine aegumisele"? Mis on piisav selleks, et saaks väita, et kostja on aegumisele tuginenud?

TsÜS § 143 kohaselt võtab kohus või muu vaidlust lahendav organ nõude aegumist arvesse ainult kohustatud isiku taotlusel. Seda põhimõtet on rõhutanud ka Riigikohus oma 9. jaanuari 2008. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-131-07 ja lisanud, et kuna sellise taotluse saab pool esitada alles pärast hagi menetlusse võtmist, siis **ei saa enne hagi menetlusse võtmist võtta seisukohta küsimuses, kas hagejal on võimalik hagis nõutud eesmärk saavutada** (p 12). Hagi vastuvõtmisel ei saa kohus seega otsustada selle üle, kas nõue on aegunud või mitte, sest pole teada, kas kostja tugineb aegumise vastuväitele või mitte. Selles mõttes erineb menetluslik seis olukorrast, kus tegemist on õigustlõpetava tähtajaga ja kohus eksis, keeldudes hagi menetlusse võtmisest.

10. oktoobri 2007. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-41-07 (p 24) märkis Riigikohus, et TsMS § 651 lg 2 kohaselt on poolel õigus nõuda aegumise kohaldamist ka juhul, kui ta seda esimese astme kohtus ei ole nõudnud. Kolleegiumi arvates piisab aegumise kohaldamise nõude esitamiseks ka selgest suulisest vastuväitest, mida saab käsitada taotlusena. Samuti on piisav, kui kostja vastuses hagile on märgitud, et kostja leiab, et nõue on aegunud.

Sama probleemi käsitles Riigikohus ka 12. novembri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-95-08. Tsiviilkolleegium leidis, et apellatsioonkaebuse väitest: "*Kostja möönab, et hageja poolt oli kohtule esitatud maksekäsu kiirmenetluse avaldus enne aegumistähtaja algust. Muus osas kostja kohtuotsuses toodud väidetega nõus ei ole*" ei saa välja lugeda, et kostja loobus ühemõtteliselt hagi aegumisele tuginemisest (p 15). Esiteks ei olnud loobumine selgesõnaline ja teiseks oli viidatud lause ka sisult ebaselge.

2.5. Vaheotsuse tegemine aegumise kohaldamise otsustamiseks

Vaheotsuse tegemisel on oluline nõude kvalifitseerimine. Kui kohus jätab olulised asjaolud tuvastamata, rikub ta TsMS § 436 lõikes 1 sätestatud kohtuotsuse seaduslikkuse ja põhjendatuse nõuet.

TsMS § 449 lõige 3 sätestab: Kohus võib teha vaheotsuse ka taotluse kohta aegumise kohaldamise taotluse suhtes vaheotsuse, mis on edasikaebamise tähenduses samane lõppotsusega. Aegumise kohaldamata jätmisel teeb kohus selle kohta vaheotsuse ja jätkab menetlust. Kui kohus leiab, et nõue on aegunud, teeb ta lõppotsuse ja asja edasi ei menetle.

1. oktoobri otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-63-08 (p 14) märkis Riigikohus, et TsMS § 449 lg 3 alusel **võib kohus teha vaheotsuse aegumise kohaldamata jätmise kohta**. Kolleegium leidis, et aegumise kohta tehtud vaheotsuse eeldusena tuleb kohtul hagi aegumise tähtaja kontrollimiseks kvalifitseerida pooltevaheline õigussuhe, sest sellest sõltub, millisest võlasuhtest tuleneva nõude aegumise regulatsiooni on vaja kohaldada. Praegusel juhul vaidlesid pooled algusest peale selle üle, kas kostja peab tagastama talle makstud stipendiumi võlaõigusseaduse sätete alusel või allub kostja antud võlatunnistus töölepingu seaduse regulatsioonile. Töösuhtest tuleneva nõude ja tehingust tuleneva muu nõude esitamiseks sätestavad seadused erinevad aegumistähtjad. TsÜS § 146 lg 1 järgi on tehingust tuleneva nõude aegumistähtaeg kolm aastat, samas kui töösuhtest tulenevate õiguste tunnustamiseks ja rikutud õiguste kaitseks võib ITVS § 6 järgi esitada töövaidlusorganile nõude nelja kuu jooksul. Sama sätestab ka TLS § 143 lg 1. Seega pidi maakohus enne aegumise kohaldamise otsustamist tegema kindlaks, kas poolte vaidlus tuleneb töö- või mõnest muust tsiviilõiguslikust suhtest. Seda maakohus ka tegi, põhjendades otsuses, miks tuleb kohaldada TsÜS § 146 lõiget 1. Ringkonnakohus, kohaldades hagi aegumist, põhjendas eelnevalt, miks tuleb kohaldada TLS § 143 lõiget 1. Seega on mõlemad kohtud enne aegumise kohta seisukoha võtmist tuvastanud pooltevahelise õigussuhte poolte esitatud asjaolude ja tõendite põhjal ning sellega täitnud TsMS § 449 lõikes 3 sätestatud võimaliku vaheotsuse või lõppotsuse tegemise eelduse nõude aegumise küsimuse otsustamisel.

Tsiviilasjas nr 3-2-1-73-08 märkis Riigikohus 23. septembri 2008. a. otsuse punktis 12 samuti, et aegumise vastuväite esitamise korral võib kohus asja kiirema lahendamise huvides teha aegumise kohta TsMS § 449 lg 3 esimese lause järgi vaheotsuse. TsMS § 449 lg 3 teise ja kolmanda lause järgi teeb kohus aegumise kohaldamata jätmisel vaheotsuse ja jätkab menetlust ning aegumise kohaldamisel lõppotsuse ega menetle asja edasi. Praeguses asjas tegi maakohus vaheotsuse, millega jättis hagi rahuldamata aegumise tõttu. Kolleegiumi arvates tulnuks TsMS § 449 lg 3 kolmanda lause kohaselt teha aegumise kohaldamisel lõppotsus, s.o otsus vormistada ka lõppotsusena. **Vaheotsuse teeb kohus üksnes juhul, kui ta aegumist ei kohalda ning jätkab asja menetlemist.**

2.6. Tehingust tuleneva nõude aegumine

2.6.1. Aegumistähtaja pikkus (üldine tähtaeg, eritähtjad)

Kuna tehingust tuleneva nõude aegumise algus on reeglina seotud nõude sissenõutavusega, siis eriti juhul, kui asjas on esitatud mitu nõuet, võivad neile vastavalt asjaoludele kohalduda erinevad aegumise sätted. Seepärast on väga oluline pooltevaheliste suhete õige kvalifitseerimine.

Tehingust tuleneva nõude TsÜS-is ette nähtud aegumistähtajad on järgmised:

- Tehingust tuleneva nõude üldine aegumistähtaeg on kolm aastat (TsÜS § 146 lg 1). Nõude üldine aegumistähtaeg kehtib juhul, kui seadusega ei ole määratud muud tähtaega.
- Ehitise puuduse tõttu töövõtulepingust tuleneva nõude aegumistähtaeg on viis aastat (TsÜS § 146 lg 2). Kui ehitise puuduse on põhjustanud eesmärgipäraselt ehitise valmistamiseks kasutatud toorme või materjali puudused, on selle toorme või materjali puudustest tuleneva nõude aegumistähtaeg viis aastat (TsÜS § 146 lg 3).
- Kui kohustatud isik rikkus oma kohustusi tahtlikult, on TsÜS § 146 lõigetes 1-3 sätestatud nõuete aegumistähtaeg kümme aastat.
- Kinnisomandi üleandmise nõude, kinnisasja asjaõigusega koormamise, asjaõiguse üleandmise või lõpetamise või asjaõiguse sisu muutmise nõude aegumistähtaeg on kümme aastat (TsÜS § 146 lg 5).

Kohustuse tahtliku rikkumise kui aegumistähtaega pikendava asjaolu olemust analüüsis Riigikohus põgusalt oma 24. oktoobri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-83-08 (p 13). Tsiviilkolleegium märkis, et TsÜS § 146 lg 4 kohaselt on tehingust tulenevate nõuete aegumistähtaeg kümme aastat, kui kohustatud isik rikkus kohustust tahtlikult. Kolleegium asus seisukohale, et kõnealune säte, mis kehtestab aegumise regulatsioonis täiendava kriteeriumina kohustatud isiku tahtluse, on omakorda käsitatav erisättena VÕS § 183 lg 3 suhtes. Seega arvestatakse ettevõtte üleandja kohustuste tahtliku rikkumise korral ettevõtte üleandja vastu esitatava nõude aegumistähtaega tulenevalt TsÜS § 146 lg-s 4 sätestatust.⁵ Tahtliku rikkumise sisu osas märkis Riigikohus, et ainuüksi sellest, et kostja ja ettevõtte omandajaks olnud äriühingu juhatuse liikmeks oli üks ja seesama isik, ei järeldu, et kostja rikkus oma kohustusi hageja vastu tahtlikult.

Eelnevast nähtub seega kaudselt, et Riigikohus käsitleb kohustuse tahtlikku rikkumist aegumistähtaja pikkuse hindamisel kitsendavalt, seostades seda pigem kohustatud isiku pahatahtlikkuse või pettusega. Teiseks ilmneb käesolevast lahendist, et TsÜS § 146 lõikes 4 sätestatud pikendatud aegumistähtaeg on Riigikohtu arvates kohaldatav mitte ainult TsÜS § 146 lõigetes 1-3 ette nähtud juhtudel, vaid ka teistes seadustes ette nähtud tehingutest tulenevate nõuete aegumise suhtes. Seega võib järeldada, et samamoodi peaks TsÜS § 146 lg 4 olema erinormiks ka juhatuse liikme vastu esitatava kahju hüvitamise nõude aegumisel – kui juhatuse liige rikub oma kohustust tahtlikult (näiteks omastab ühingu vara), siis peaks sellisest rikkumisest tulenevale nõudele kohalduma pikendatud aegumistähtaeg.

Võlaõigusseaduse kommentaarides ei ole tahtlust kui lepingust tuleneva kohustuse rikkumise korral esineva süü vormi eriti põhjalikult kajastatud, seal märgitakse vaid, et **tahtlus on isiku teadlikkus oma käitumise õigusvastasusest ja sellise tagajärje soovimine võlasuhte tekkimisel, täitmisel või lõpetamisel**. Tahtlust ei saa olla siis, kui isik põhjustas küll teo tahtlikult, kuid ei saanud aru oma teo õigusvastasusest (nt ei teadnud tal lasuvast tegutsemiskohustusest või -keelust).⁶ Selline selgitus, kuigi see kommentaaride kohaselt kehtib nii lepingulistest kui ka lepinguvälisest võlasuhetes, sobib analüüsi autori arvates iseloomustama rohkem lepinguväliseid võlasuhteid. On keeruline, kui mitte võimatu opereerida mitteteadmisega lepingulisest kohustusest kui tahtlust välistava asjaoluga.

⁵ VÕS § 183 lg 3 näeb ette, et enne ettevõtte üleminekut tekkinud kohustusest tekkinud nõuete aegumistähtaeg on viis aastat ettevõtte üleminekust, kui mõnele neist nõuetest ei kehti lühem aegumistähtaeg.

⁶ P. Varul, I. Kull. *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2006, § 104, komm 6.1.

Arvestama peab asjaoluga, et kõnealune pikendatud aegumistähtaeg kehtib just tehingust tuleneva nõude aegumise korral.

2.6.2. Tehingust tuleneva nõude aegumistähtaja algus

Kuna TsÜS teeb vahet tehingust tulenevate nõuete aegumistähtaegadel ja seadusest tulenevate nõuete aegumistähtaegadel, siis sõltuvalt sellest on erinev ka aegumistähtaja alguse arvestus.

- **Üldreegel: aegumistähtaeg hakkab kulgema nõude sissenõutavaks muutumisega** (TsÜS § 147 lg 1 lause 1). VÕS § 82 lõike 6 kohaselt muutub kohustus sissenõutavaks, kui võlausaldajal on õigus nõuda kohustuse täitmist. Kui lepingust ei tulene teisiti, võib võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist kohustuse täitmise tähtpäeva või kohustuse täitmiseks ettenähtud tähtaja möödumisel. Kui kohustuse täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, võib võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist pärast kohustuse täitmiseks mõistlikult vajaliku aja möödumist. Sama põhimõtet kordab ka TsÜS § 147 lg 2.
- Teost hoidumise nõude korral hakkab aegumistähtaeg kulgema kohustuse rikkumisest (TsÜS § 147 lg 1 lause 2).
- Kokkulepitud tasu maksmise nõude korral hakkab aegumistähtaeg kulgema selle aasta lõppemisest, mil nõue muutub sissenõutavaks (TsÜS § 147 lg 3 lause 1).
- Kui nõue muutub sissenõutavaks arve esitamisega, siis hakkab aegumistähtaeg kulgema selle kalendriaasta lõppemisest, mil õigustatud isik võib arve esitada. (TsÜS § 147 lg 3 lause 2).
- Seaduses võivad olla sätestatud **erinormid** aegumise alguse arvestamiseks (näiteks sätestab ITVS § 7 lg 1, et töösuhetest tuleneva vaidluse korral algab nõude⁷ esitamise tähtaeg järgmisel päeval pärast selle päeva saabumist või sündmuse toimumist, mil töötaja või tööandja sai või pidi saama teada oma õiguse rikkumisest).

Ka tehingust tulenev õiguskaitsevahendi kohaldamise nõue on tehingust tulenev nõue TsÜS § 146 mõttes.

12. novembri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-95-08 rõhutas tsiviilkolleegium, et **oluline on välja selgitada aegumise algusele kohaldatavad sätted**. Erinevate nõuete aegumisele võivad nende nõuete iseloomust lähtuvalt kohalduda erinevad TsÜS-i sätted. Kui hageja ja kostja on sõlminud mitu lepingut, siis tuleb nõude aegumise seisukohast analüüsida kõiki lepinguid. Juhul, kui poolte vahel on küll vaid üks leping, kuid sellest lepingust on tekkinud mitu nõuet, tuleb ka neid eristada ja eraldi analüüsida (p 11).

2.6.3. Nõude sissenõutavaks muutumine arve esitamisega

Oma 12. novembri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-95-08 (p 11) lahendas Riigikohus telefoniteenuste liitumislepingust tulenevate võlgnevuste ja vastavate nõudeõiguste aegumisega seotud vaidlust. Riigikohus märkis, et liitumislepingust tulenev tasunõue on tehingust tulenev nõue, mille aegumistähtaeg on TsÜS § 146 lg 1 kohaselt kolm aastat. Aegumise algusele tuleb nimetatud nõude korral kohaldada TsÜS § 147 lg-t 1 ja lg 3 teist

⁷ Kõne all on siinkohal töösuhetest tulenevate õiguste tunnustamiseks ja rikutud õiguste kaitseks esitatavad nõuded (ITVS § 6).

lauset. TsÜS § 147 lg 1 esimese lause kohaselt **algab aegumistähtaeg nõude sissenõutavaks muutumisega, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.** TsÜS § 147 lg 3 (mis reguleerib eelkõige kokkulepitud lepingulise tasu maksmise nõude aegumist) teise lause kohaselt, **kui nõue muutub sissenõutavaks arve esitamisega, algab nõude aegumistähtaeg selle kalendriaasta lõppemisest, mil õigustatud isik võib arve esitada.** Kolleegium leidis, et nimetatud teise lause osa "muutub sissenõutavaks arve esitamisega" tuleb mõista selliselt, et **nõude sissenõutavus peab olema seotud arvete esitamisega.** Nagu märgitud, pidi kostja liitumislepingu kohaselt tasuma teenuste eest talle esitatavate arvete alusel. Käesolevas asjas esitati kostjale arveid 16. jaanuarist 2003 kuni 24. maini 2003 ja viimase arve tasumise tähtpäev oli 12. juuni 2003. Seega algas liitumislepingus kokku lepitud telefoniteenuste kasutamisest tuleneva tasunõude aegumistähtaeg TsÜS § 147 lg 3 teise lause alusel 2003. a lõppemisest. Kolleegium asus seisukohale, et kohtud ei määranud aegumise algusaega korrektselt kindlaks, kui leidsid, et aegumistähtaeg algas 31. detsembril 2003. Tähtaegade alguse ja lõppemise korral on aga oluline ka kella-aeg, seega oleks tulnud otsustes märkida aegumistähtaaja algus ja lõppemine ka kellaajaliselt. **Nõude aegumistähtaaja alguseks peab TsÜS § 147 lg 3 teise lause kohaselt kalendriaasta olema lõppenud, seega algas hageja liitumislepingust tuleneva telefoniteenuste kasutamise eest makstava tasu nõude aegumine 1. jaanuaril 2004 kell 00.00.** Aegumistähtaeg lõppes TsÜS § 146 lg-t 1 arvestades seega 31. detsembril 2006 kell 24.00.

2.6.4. Korduvate kohustuste täitmise nõude aegumistähtaaja algus

Samas asjas (Riigikohtu 12. novembri 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-95-08, p 11) märkis tsiviilkolleegium järelmaksuga müügilepingust tuleneva müügihinna tasumise nõude aegumistähtaaja kohta, et tegu on korduvate kohustustega (kostjal oli kohustus iga kuu tasuda teatud summa) ning seetõttu tuleb aegumistähtaaja ja selle alguse leidmisel kohaldada ka TsÜS § 154. Nimetatud paragrahvi kohaselt **on korduvate kohustuste täitmise nõude aegumistähtaeg, olenemata sellest, milline on nõude õiguslik alus, kolm aastat iga üksiku kohustuse jaoks.** Aegumistähtaeg algab selle kalendriaasta lõppemisest, mil kohustusele vastav nõue muutub sissenõutavaks.

Viidatud kohtuasjas oli kostja kohustatud müügihinna tasuma 2003. a jaanuarist kuni 2004. a jaanuarini tehtavate igakuiste osamaksetena. Kuna leping öeldi üles, siis tuleb müügihinna tasumise nõude korral eristada neid nõudeid, mis muutusid sissenõutavaks enne lepingu ülesütlemist ja neid nõudeid, mis muutusid sissenõutavaks lepingu ülesütlemisega. Esimesena nimetatud nõuete korral tuleb lähtuda eelnevalt viidatud TsÜS §-st 154 ja sellest, et nende nõude aegumistähtaeg algab 1. jaanuaril 2004 kell 00.00. Need nõuded on tehingust tulenevad nõuded, mis aeguvad TsÜS § 146 lg 1 järgi kolme aastaga, seega lõppes aegumistähtaeg 31. detsembril 2006 kell 24.00.

2.6.5. Aegumistähtaaja algus lepingu ülesütlemisest tuleneva nõude korral

12. novembri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-95-08 (p 11) märkis Riigikohus lepingu ülesütlemise õigusliku toime ja aegumistähtaaja kulgemisega seonduvalt, et lepingu ülesütlemisega muutuvad sissenõutavaks kõik seni maksmata osamaksed. Lepingülesütlemisega sissenõutavaks muutunud nõuete puhul **ei ole tegemist enam korduvate kohustusega** ja sel juhul **algab aegumistähtaeg** TsÜS § 147 lg 1 järgi **nõude sissenõutavaks muutumisega**, kusjuures aegumistähtaeg on TsÜS § 146 lg 1 järgi kolm aastat. Selleks, et

oleks võimalik tuvastada, kas nõue on aegunud või mitte, peavad kohtud tuvastama lepingu ülesütleamise ehk nõude sissenõutavaks muutumise aja.

Kokkuvõtvalt võib eelnimetatud kaasuse kohta märkida, et juhul, kui poolte vahel on võlasuhe, mille kohaselt võlgnik on kohustatud tegema perioodilisi makseid ja ta jätab need tasumata ning seejärel võlausaldaja ütleb lepingu üles, peab aegumise arvestamisel tegema vahet nende nõuete aegumisel, mis muutusid sissenõutavaks enne lepingu ülesütlemist ja nende nõuete aegumisel, mis muutusid sissenõutavaks pärast ülesütlemist. Esimesena nimetatud nõude aegumistähtaaja arvestamisel tuleb kohaldada TsÜS § 154 (korduvate kohustuste täitmisele suunatud nõuete aegumise regulatsiooni), teisel juhul aga mitte.

2.6.6. Leppetrahvi nõude ja viivisenõude aegumine

12. novembri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-95-08 (p 12) selgitas Riigikohus, et leppetrahvi nõude aegumistähtaaja arvutamisel tuleb samuti kohaldada TsÜS § 147 lg 3 ja TsÜS § 146 lg 1, st et tegemist on tehingust tuleneva kokkulepitud tasu nõudega.

Samas asjas selgitas Riigikohus ka viivisenõude aegumisega seonduvat. Nimelt oli kõnealuses kohtuasjas viivise maksmine ette nähtud korduva kohustusena, sest kostjal tekkis kohustus tasuda viivist iga viivitatud kalendripäeva eest (0,15% kalendripäevas maksetähtpäevaks tasumata summast). Seega leidis tsiviilkolleegium, et tuleb kohaldada TsÜS § 154 ja viivise nõude aegumistähtaeg algab samuti 1. jaanuaril 2004 kell 00.00 ning lõpeb TsÜS § 146 lg 1 järgi 31. detsembril 2006 kell 24.00. Ka leidis kolleegium, **et antud asjas ei ole alust kohaldada TsÜS § 144, sest ei ole täidetud selle sätte tingimus "kõrvalkohustusest tulenev nõue ei ole eraldi veel aegunud"**. Kõrvalkohustusest tulenev nõue on praegusel juhul aegunud samal ajal põhikohustusest tuleneva nõudega TsÜS § 147 lg 3 ja § 146 lg 1 alusel (otsuse p 12).

Viivisenõude aegumist käsitles ka Riigikohtu 10. oktoobri 2007. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-41-07 (p 25). Selle kohaselt **ei saa viivisenõue aeguda varem kui põhikohustuse täitmise nõue**. TsÜS § 144 mõtte kohaselt aegub koos põhinõudega ka sellest tulenev viivisenõue. Kui põhinõue on aegunud, on aegunud ka viivisenõue. Nii põhinõude kui ka viivisenõude aegumise tähtaeg hakkab kulgema ajast, mil võlgnik pidi põhikohustuse täitma. Riigikohus asus seisukohale, et kohustatud pool võib tasuda põhivõla, olenemata selle aegumisest, kuid kohtuotsuse alusel põhivõla tasumine ei võta kostjatelt õigust esitada viivisenõudele aegumise vastuväidet, tuginedes põhinõude aegumisele.

2.6.7. Aegumise kokkulepped

TsÜS § 145 lõike 1 kohaselt võib tehinguga nõude aegumise tingimusi kergendada, eelkõige aegumistähtaega lühendada. Aegumise kergendatud tingimusi ei kohaldata, kui kohustatud isik rikkus oma kohustusi tahtlikult. Sama paragrahvi teise lõike kohaselt võib aegumistähtaega, mis on lühem kui kümme aastat, poolte kokkuleppel ka pikendada, kuid mitte enam kui kümne aastani.

BGB kommentaaride kohaselt on Saksamaal aegumise kokkulepped vormivabad ja valitseva arvamuse kohaselt kehtib see ka kinnisajaja müügilepingust tulenevate nõuete aegumise kokkulepete kohta.⁸

⁸ Palandt. Bürgerliches Gesetzbuch. Beckliche Kurzkommentare. 67. Auflage 2008, § 202, Rn 5.

2.7. Seadusest tuleneva nõude aegumine

2.7.1. Alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumine

Alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumist käsitles Riigikohtu 2. mai 2007. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-33-07 (eelkõige p 10). Riigikohus leidis, et erastamislepingu tagasitaitmise nõue **tekkis hagejal samal hetkel, kui ta selle lepingu täitis**, sest erastamisleping oli tühine ja kehtetu algusest peale ORAS § 18 lg 1 rikkumise tõttu. Asjaolu, et erastamislepingu tühisus tuvastati kohtuotsusega hiljem, ei oma hageja nõude (TsK § 51 lg 2 ja § 477 lg-d 1 ja 2) tekkimise suhtes tähtsust, sest hagejal oleks olnud õigus nõuda kostjalt erastamislepingu tagasitaitmist kohe pärast erastamislepingu täitmist ning erastamislepingu tühisus oleks olnud üks hageja nõude rahuldamise eeldustest.

Samuti nõustus Riigikohus seisukohaga, et hageja pidi juba erastamislepingu sõlmimisel teadma ning sai igal juhul 1994. a suvel teada erastamislepingu seadusvastasusest. Hagi aegumine algas TsK § 86 järgi päevast, mil isik sai teada või oleks pidanud teada saada oma õiguste rikkumisest. Seega **ei olnud õige kassatsioonkaebuse väide, et alusetust rikastumisest tuleneva hagi aegumise tähtaeg hakkas kulgema päevast, mil jõustunud kohtuotsusega tehti kindlaks erastamislepingu tühisus.**

Sama seisukohta on Riigikohus väljendanud ka 24. mai 2007. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-55-07 (p 11). Käesolevas asjas sõlmiti 18. veebruaril 1997. a järelmaksuga **ostu-müügileping, mis oli vorminõude järgimata jätmise tõttu tühine**. TsÜS § 116 sätestas, et aegumistähtaja kulg algab päevast, mil isik sai teada või pidi teada saada oma õiguse rikkumisest. Hageja pidi 18. veebruari 1997. a lepingu sõlmimisel ja selle täitmisel teadma, et leping on tulenevalt AÕSRS § 13 lg-st 6 ja TsÜS § 93 lg-st 3 tühine. Enne 1. juulit 2002. a kehtinud TsÜS § 93 lg 3 sätestas üheselt, et seaduses või poolte kokkuleppega nõutud tehingu notariaalse tõestamise nõude järgimata jätmisel on tehing tühine. Seega ei saanud hageja alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumistähtaeg hakata kulgema päevast, mil jõustunud kohtuotsusega tuvastati lepingu tühisus.

Samas on Riigikohtu 1. oktoobri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-64-08 (p 10) märgitud, et seni kuni omandireformi õigustatud subjektile õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise aluseks olev kohaliku omavalitsuse korraldus ei olnud tühistatud, ei saanud ka õigustatud subjektile vara üle andnud kohaliku omavalitsuse üksus olla teadlik oma õiguste rikkumisest selle korraldusega enne 2002. a. 1 juulit kehtinud TsÜS § 116 esimese lause järgi. Enne korralduse tühistamist ei olnud tal ka hagemisõigust, st õigust esitada kostja vastu hagi tagastatud hoonete valduse saamiseks või hoonete väärtuse hüvitamiseks. Seega hakkas hoonete ebaõige tagastamise tõttu esitatud alusetust rikastumisest tulenev hüvitisnõue aeguma tagastamise kehtetuks tunnistamise korralduse tegemisest.

Seega nähtub eelnevast, et Riigikohus on eri kaasustes asunud erinevatele seisukohtadele selles küsimuses, millal hakkab kulgema alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumistähtaeg. Kui tehing on tühine notariaalse vorminõude järgimata jätmise tõttu, siis hakkab alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumistähtaeg kulgema hiljemalt tühise tehingu järgsest sooritusest. Hiljem tühistatud haldusakti alusel tehtava soorituse puhul on Riigikohus seevastu leidnud, et alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumistähtaeg ei saa hakata kulgema enne, kui haldusakti ei ole tühistatud. See on ka kooskõlas põhimõttega, et haldusakt kehtib seni, kuni teda ei ole kehtetuks tunnistatud. Kuna aegumine on lahutamatu seotud nõude sissenõutavusega, siis on arusaadav, et nõue ei saa hakata aeguma enne, kui isikul on tekkinud õigus nõuda tagasitaitmist. See on aga võimalik alles pärast haldusakti tühistamist.

2.7.2. Viivise sissenõutavus alusetust rikastumisest tuleneva nõude korral

16. juuni 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-54-08 (p 10) märkis Riigikohus, et VÕS § 113 lg 1 esimese lause järgi võib võlausaldaja rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral nõuda võlgnikult viivitusintressi (viivis), arvates kohustuse sissenõutavaks muutumisest kuni kohase täitmiseni. Kuna alusetu rikastumise sätted ei kehtesta aega, millest alates muutub alusetust rikastumisest tulenev nõue sissenõutavaks (s.o mis ajast tuleb täita alusetust rikastumisest tulenev kohustus), siis tuleb kohaldada VÕS § 82 lg 7 kolmandat lauset, mille kohaselt, kui kohustuse täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, on võlausaldajal õigus nõuda kohustuse täitmist pärast selle täitmiseks mõistlikult vajaliku aja (VÕS § 82 lg 3) möödumist (s.o mõistlik aeg pärast lepingu sõlmimist või muul alusel võlasuhte tekkimisest, arvestades eelkõige kohustuse täitmise kohta, viisi ja olemust).

Mõistliku aja kulgemine eelnimetatud tähenduses algab alusetust rikastumisest tuleneva võlasuhte tekkimisest. Alusetu rikastumise võlasuhe tekib alusetu rikastumise ajast. Kohtute rakendatud VÕS § 1028 lg 1 järgi **tekib alusetust rikastumisest tulenev võlasuhe olematu või kehtetu kohustuse täitmisest**. Mõistliku aja pikkus sõltub muu hulgas sellest, millal alusetult rikastunud isik sai või pidi saada teada alusetust rikastumisest tulenevast kohustusest.

2.7.3. Kahju õigusvastasest tekitamisest tuleneva nõude aegumine

Riigikohtu 1. oktoobri 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-64-08 (p 13) käsitles õigusvastase kahju hüvitamise nõude aegumistähtaja kulgemise algust enne 1. juulit 2002 kehtinud TsÜS § 116 järgi. TsÜS § 116 esimese lause kohaselt algas hagi aegumise tähtaja kulgemine hagemisõiguse tekkimise päevast, s.o päevast, mil isik sai teada või pidi teada saada oma õiguse rikkumisest. Riigikohus märkis, et kui kostja poolt kinnistu müümine E.A.-le oli õigusvastane ja süüline, siis **tekkis hagejal õigus nõuda kinnistu väärtust kahjuhüvitisena kostjalt alates kinnistu müümise kuupäevast** ja et nõue kahju hüvitamiseks hakkas aeguma järgmisel päeval sellest päevast, mil hageja sai teada kinnistu müügilepingust.

Käesoleval ajal kehtiv TsÜS § 150 lg 1 näeb ette, et kahju õigusvastasest tekitamisest tuleneva nõude aegumistähtaeg on kolm aastat ajast, mil õigustatud isik kahjust ja kahju hüvitama kohustatud isikust teada sai või pidi teada saada. Milline oleks eelnimetatud kaasuse lahendus kehtiva õiguse kohaselt, ei ole üheselt selge. Kuna tegemist on omandireformi vaidlusega, siis tuleks analüüsi autori arvates kahju õigusvastase tekitamise kaasuste lahendamisel olla viidatud otsusest analoogia otsimisel ettevaatlik.

2.8. Aegumise peatumine

TsÜS § 160 lg 1 kohaselt **peatub aegumine õigustatud isiku poolt hagi esitamisega nõude rahuldamiseks või tunnustamiseks**. Sama paragrahvi teise lõike kohaselt on hagi esitamisega võrdsustatud nõude esitamine pankrotimenetluses, avalduse esitamine hagi tagamiseks enne hagi esitamist, kui see avaldus rahuldatakse, avalduse esitamine maksekäsu kiirmenetluses või muus hagita menetluses, avalduse esitamine seaduses sätestatud kohtueelses menetluses, sõltumata sellest, kas menetluses tehakse täitedokumendiks olev otsus, nõude tasaarvestamine kohtumenetluses nõudega, mille täitmist hagi taotletakse, kolmanda isiku kaasamine menetlusse kolmanda isiku vastu suunatud nõude suhtes, avalduse

esitamine eeltõendamismenetluses ja samas asjas esmakordse avalduse esitamine menetluseks menetlusabi saamiseks enne kohtumenetluse alustamist. Kohtupraktikas tuleb just neid peatumise aluseid ka kõige sagedamini ette. Lisaks eelnevale sätestab TsÜS §-des 161-167 ka mitmeid muid peatumise aluseid (nt pooltevahelised läbirääkimised, vääramatud jõud, pärimine jm).

12. novembri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-95-08 (p 13) selgitas Riigikohus, et TsÜS § 160 lg 1 kohaselt peatub aegumine õigustatud isiku poolt hagi esitamisega nõude rahuldamiseks või tunnustamiseks ja TsÜS § 160 lg 2 p 3 kohaselt on hagi esitamisega võrdsustatud avalduse esitamine maksekäsu kiirmenetluses, seega kui hageja esitas maksekäsu kiirmenetluse avalduse, siis aegumistähtaja kulg peatus. Aegumistähtaja peatumist kinnitab ka TsMS § 484 lg 2 p 5, mille kohaselt tuleb maksettepanekus selgitada, et maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamisega peatub nõude aegumistähtaeg samamoodi kui hagi esitamise korral.

10. oktoobri 2007. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-41-07 (p 26) on Riigikohus märkinud, et TsÜS § 167 lg 1 kohaselt peatub nõude aegumine poolte läbirääkimiste ajaks, kui läbirääkimisi peetakse nõude või asjaolu üle, millest nõue võis tuleneda. TsÜS § 158 lg 1 kohaselt katkeb ja algab aegumine uuesti kohustatud isiku poolt nõude tunnustamisega. Sama paragrahvi lõike 2 järgi võib nõude tunnustamine seisneda õigustatud isikule võlgnetava osalises tasumises, intressi maksmises, tagatise andmises või muus teos. Koos põhivõla aegumise peatumise või katkemisega peatub või katkeb ka viivisenõude aegumine. Asja lahendav kohus peab kindlaks tegema, mis ajani kestsid pooltevahelised läbirääkimised. **Olenevalt põhinõude sissenõutavaks muutumise ajast võib omada tähtsust läbirääkimiste pidamine aegumise peatumise ja võla tunnustamine aegumise katkemise alusena.**

Riigikohtu 26. novembri 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-108-08 (p 12) käsitles viivisenõude suurendamise avalduse õigeaegset esitamist. Tsiviilkolleegium leidis, et kui hageja esitas erinevatel kuupäevadel eri nõuded, kuid nende aluseks oli ühtne viivisenõue, siis **peatas aegumistähtaja piires hagi esitamisega nõude aegumine kõigi müügilepingust tulenevate viivisenõuete jaoks (kogu kostjalt saada oleva viivise jaoks).** Seega leidsid kohtud õigesti, et kui võrd hagi esialgse viivise saamiseks on esitatud enne 1. juulit 2002, siis oli ka viivisenõude suurendamise avaldus esitatud aegumistähtaja piires.

Riigikohtu 25. veebruari 2009. a. otsuse kohaselt tsiviilasjas nr 3-2-1-149-08 (p-d 10 ja 11) tuleb **politseiprefektuurile kriminaalasja raames avalduse esitamine võrdsustada hagi esitamisega eeldusel, et avalduses on väljendatud taotlust mõista tsiviilhagi korras kahju välja konkreetsetelt isikutelt.** Selleks, et lugeda kriminaalmenetluses tsiviilhagi esitatuks TsÜS § 121 lg 1 p 1 mõttes, on seega oluline, et hageja esitatud kirjalikus avalduses oleks nimetatud ka isik või isikud, kelle vastu tsiviilhagi esitatakse. Märkusena tuleb siinkohal lisada, et käesoleval juhul oli tegemist enne 1. juulit 2002 kehtinud TsÜS-i kohase regulatsiooniga, mistõttu kohus käsitles avaldust aegumise katkemise alusena, praegu kehtiva seaduse tähenduses oleks aga tegemist aegumise peatumise alusega.

Riigikohtu 25. veebruari 2009. a. otsuse kohaselt tsiviilasjas nr 3-2-1-3-09 (p 16) on hagi esitamisega TsÜS § 160 lg 2 p 5 järgi võrdsustatud nõude tasaarvestamine kohtumenetluses nõudega, mille täitmist hagi taotletakse.

2.9. Aegumise peatumise lõppemine

TsÜS § 160 lõike 3 kohaselt lõpeb nõude aegumise peatumine, kui peatumise aluseks olnud menetlus lõpeb jõustunud lahendiga.⁹ Sama paragrahvi lõike 4 järgi lõpeb kohtumenetluse peatamise korral nõude aegumise peatumine kolme aasta möödumisel poolte või kohtu poolt viimase protsessitoimingu tegemisest. Menetluse jätkamisel peatub aegumine uuesti.

11. juuni 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-57-08 (p 12) märkis Riigikohus, et lahendiks, mille jõustumisega aegumise peatumine lõpeb, võib olla ka määrus, millega hagi jäetakse läbi vaatamata. Kui TsÜS § 160 lg 3 tähenduses peaks nõue olema alati sisuliselt lahendatud, ei omaks see säte üldse tähendust, sest samas nõudes uut menetlust alustada ei saaks. Lähtudes TsÜS § 160 lg-st 1 ja TsMS § 362 lg-st 3, **loetakse aegumistähtaeg peatunuks alates hagi kohtule esitamisest.** Aegumistähtaja arvestamisel ei oma tähendust TsMS § 426 lg 1, mille kohaselt loetakse hagi läbivaatamata jätmise korral, et hagi ei ole kohtu menetluses olnud. Nimetatud normi kohaldamise põhiliseks tagajärjeks on see, et hageja võib pöörduda sama asja lahendamiseks uuesti kohtusse, samuti omab see tähendust nt eri maade kohtute vahelise alluvusküsimuse lahendamisel. Sellele sättele ei ole antud materiaalõiguslikku tähendust. Sarnaselt on Riigikohus käsitlenud sisuliselt lahendamata hagi esitamise mõju aegumistähtaja kulgemisele ka varem kehtinud õiguse alusel (vt Riigikohtu 2. veebruari 1999. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-12-99 ja 11. mai 2005. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-41-05, p 13).

25. veebruari 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-108-08 (p 12) käsitles Riigikohus juhtumit, kus hageja esitas 6. aprillil 2005. a. Põhja Politseiprefektuurile tsiviilhagi täiendamise taotluse, kus mainis kostjat 1 esimest korda kui kahju tekitajat. Selleks asjaks ei olnud möödas hagi esitamise kolmeaastane tähtaeg kehtiva TsÜS § 150 lg 1 järgi, mis algas VÕSRS § 9 lg-st 2 tulenevalt 1. juulist 2002. Tsiviilkolleegium leidis, et eelnimetatud taotluse esitamisega peatus hagi aegumise tähtaeg kehtiva TsÜS § 160 lg 1 järgi. Kriminaalasja menetlus lõpetati 30. oktoobril 2006. Sellest kuupäevast lõppes aegumise peatumine kehtiva TsÜS § 160 lg 3 järgi. Hagi tsiviilkohtumenetluses kõikide kostjate, sh kostja 1 vastu esitati 13. novembril 2006. Selleks ajaks ei olnud möödunud kostja 1 vastu esitatava hagi aegumise tähtaja (pärast hagi aegumise peatumise lõppemist) alles jäänud osa (kehtiva TsÜS § 168 lg 1), seega ei olnud nõue aegunud.

2.10. Aegumise katkemine

TsÜS § 158 lg 1 kohaselt katkeb aegumine ja algab uuesti kohustatud isiku poolt nõude tunnustamisega. Sama paragrahvi teise lõike kohaselt võib nõude tunnustamine seisneda õigustatud isikule võlgnetava osalises tasumises, intresside maksmises, tagatise andmises või muus teos.

Täiendavalt võib märkida, et enne 1. juulit 2002 kehtinud TsÜS § 121 lg 1 p 1 kohaselt oli katkemise aluseks ka hagi esitamine, kehtiva seaduse kohaselt on aga hagi esitamine aegumise peatumise aluseks (st pärast vastava asjaolu äralangemist ei alga tähtaeg uuesti, vaid selle kulg jätkub TsÜS-is sätestatud reeglite kohaselt).

2. veebruari 1999. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-12-99 märkis Riigikohus, et ei ole õige ringkonnakohtu seisukoht, et hagi aegumise tähtaja kulgemise katkestab vaid menetlusse

⁹ Kuni 1. jaanuarini 2009 kehtis viidatud säte redaktsioonis "*Nõude aegumise peatumine hagi esitamise tõttu lõpeb kohtulahendi jõustumisega*". Sisulist õigusmuudatust ei ole ilmselt soovitud, tegemist on seaduse mõtte täpsustusega. Eelnõu seletuskirja kohaselt oli muutmise eesmärgiks tagada, et lisaks hagile oleksid sama regulatsiooniga selgelt hõlmatud ka muud avaldused (nt hagita asjades).

võetud hagiavalduse esitamine. Hagi aegumise tähtaja kulgemise katkemist reguleeris TsÜS § 121, mille lg 1 p 1 kohaselt katkeb hagi aegumine hagi esitamisega. Hagi esitamine ja hagiavalduse vastuvõtmine on kaks iseseisvat mõistet tsiviilkohtumenetluses. Just hagi esitamisega seostatakse aegumistähtaja kulgemise katkemine.

1. oktoobri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-63-08 (p 15) selgitas Riigikohus, et deklaratiivne võlatunnistus, mille sisuks on olemasoleva nõude tunnustamine, on sõltuvuses võlatunnistuse aluseks olevast põhikohustusest ning ei lõpeta ega muuda olemasolevat võlasuhet. Sellest tulenevalt kohaldub deklaratiivsest võlatunnistusest tulenevale nõudele põhikohustusest tuleneva nõude aegumistähtaeg. Võlatunnistus katkestab nõude aegumise TsÜS § 158 lg 1 järgi. Kuid **kui kostja tunnustab nõuet enne selle sissenõutavaks muutmist, s.o enne aegumistähtaja kulgemise algust, siis ei saa aegumine katkeda.**

Juhatuse liikme vastu esitatava nõude aegumise katkemine enne 1. juulit 2002 kehtinud seaduse kohaselt

Tsiviilasjas nr 3-2-1-41-05 (nn *Walko kaasus*, p 13) käsitles tsiviilkolleegium aktsiaseltsi juhatuse liikme vastu esitatava kahju hüvitamise nõude aegumist. Kolleegium märkis, et aktsiaseltsi juhatuse liikmete vastu esitatava nõude aegumistähtaeg on ÄS § 315 lg 3 (kuni 1. juulini 2002. a kehtinud redaktsioonis) järgi viis aastat rikkumise toimumisest või rikkumise algusest. Kehtiva ÄS § 315 lg 4 järgi on juhatuse liikme vastu esitatava nõude aegumistähtaeg samuti viis aastat. Aegumistähtaeg katkes 1. juulini 2002. a kehtinud tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 121 lg 1 p 1 järgi hagi esitamisega ja algas § 121 lg 2 p 1 järgi uuesti hagi läbi vaatamata jätmisel. Riigikohus märkis, et kehtiva TsÜS § 160 lg-te 1 ja 3 järgi hagi esitamisega nõude rahuldamiseks või tunnistamiseks aegumine ei katke, vaid peatub kohtulahendi jõustumiseni. Tulenevalt VÕSRS § 9 lg 1 teisest lausest **tuleb aegumine lugeda katkenuks ja uuesti alanuks, kui katkemine toimus enne 1. juulit 2002.** Kuni 1. juulini 2004 kehtinud kriminaalmenetluse koodeksi (KrMK) § 41 järgi võis tsiviilhagi esitada kuriteo asjaoludele tuginedes ka kriminaalmenetluses. Kriminaalmenetluses võis tsiviilhagi aga jätta läbivaatamiseks tsiviilkohtumenetluses, s.t jätta hagi sisuliselt läbi vaatamata (KrMK § 270). Ka kehtiva kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 310 lg-s 1 on kohtule kriminaalmenetluses jäetud võimalus hagi läbi vaatamata jätta.

Kostja kohta kriminaalasjas tehtud süüdimõistva kohtuotsuse kohaselt on hageja esitanud kostja vastu hagi tema tegevuse tõttu hageja juhatuse liikmena ja hagi on jäetud kriminaalmenetluses läbi vaatamata. Seega katkes kostja esitatud nõude aegumine juba kriminaalmenetluses hagi esitamisega ja algas uuesti kriminaalasjas tehtud otsuse jõustumisega.¹⁰ Tsiviilkohtumenetluses esitas hageja hagi 31. märtsil 2003. a. Isegi kui hagi ei oleks kriminaalmenetluses esitatud või kui kriminaalmenetluses esitatud nõuet ei saa lugeda samaseks tsiviilkohtumenetluses esitatuga, ei oleks nõue aegunud, nagu põhjendatult leidis ka ringkonnakohus.

2.11. Eri liiki nõuete aegumise erisused

2.11.1. Üldised aegumistähtajad ja VÕS-is sätestatud eritähtajad ning nende vahekord

Riigikohtu 25. veebruari 2009. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-3-09 (p 15) analüüsis tsiviilkolleegium veolepingust tulenevate nõuete aegumistähtaegu ja leidis, et kauba

¹⁰ Valga Maakohtu otsus on viidatud asjas tehtud 27. märtsil 2002. aastal.

rahvusvahelise autoveo lepingu rikkumisest tulenevatele nõuetele, mis on reguleeritud siseriikliku õigusega, ei saa kohaldada CMR artiklis 32 sätestatud aegumistähtaega, mille järgi on veolepingust tulenevate nõuete aegumistähtaeg üldjuhul üks aasta. CMR artiklis 32 sätestatud aegumistähtajad kohalduvad nimelt üksnes CMR-is sätestatud nõuetele.

Samuti märkis Riigikohus, et kauba rahvusvahelise autoveo lepingu täitmata jätmisest tulenevale kahju hüvitamise nõudele ei kohaldu ka VÕS §-s 802 sätestatud aegumistähtaeg. VÕS § 802 lg 1 järgi on võlaõigusseaduse kaubaveolepingu jaos sätestatud vedamisest tulenevate nõuete aegumistähtaeg üldjuhul üks aasta, kuid kuna **lepingust tuleneva kohustuse täitmata jätmise tõttu tekkiv kahju hüvitamise nõue ei tulene võlaõigusseaduse kaubaveolepingu jaos sisalduvatest normidest, vaid võlaõigusseaduse üldistest lepingu rikkumise sätetest, tuleb sellele nõudele kohaldada lepingust tuleneva nõude üldist aegumistähtaega.**

Riigikohtu 17. detsembri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-126-08 (p 11) käsitleti üürilepingust tuleneva nõude aegumisega seonduvat. Hageja palus kostjalt välja mõista üüriesemele tehtud kulutused. Ringkonnakohus luges hageja nõude aegunuks VÕS § 338 lõikes 1 sätestatud aegumistähtaaja möödumise tõttu. VÕS § 338 lg 1 järgi on üürniku nõude aegumistähtaeg kuus kuud alates lepingu lõppemisest. Ringkonnakohtu otsuse põhjendusest võib järeldada, et lepingu lõppemise ajaks luges ringkonnakohus 2003. a detsembrikuud, mil hageja sai kätte kostja 2003. a kirja. Samas pole ringkonnakohus võtnud õiguslikult põhjendatud seisukohta, kas rendileping on lõppenud ja kui on, siis mis alusel. See, kas leping sai lõppeda poolte esitatud asjaoludel, on eelkõige õigusliku hinnangu küsimus. Jättes lepingu lõppemisega seotud asjaolud tuvastamata ja neile õigusliku hinnangu andmata, rikkus ringkonnakohus eelkõige TsMS § 654 lõikes 4 ettenähtud kohustust märkida otsuses kohtu tuvastatud asjaolud ning nendest tehtud järeldused ja TsMS § 436 lõikes 1 sätestatud kohtuotsuse seaduslikkuse ja põhjendatuse nõuet.

2.11.2. Juhatusel liikme vastu esitatava kahju hüvitamise nõude aegumistähtaeg

9. aprilli 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-18-08 (p-d 12 ja 14-15) selgitas Riigikohus juhatuse liikme vastu esitatava nõude aegumistähtajaga seonduvat ja osundas seejuures nõude korrektse kvalifitseerimise vajadusele. Riigikohus märkis, et aktsiaseltsi juhatuse liikme vastutus on reguleeritud ÄS §-s 315. Enne 1. juulit 2002 kehtinud ÄS § 315 lg 1 järgi vastutasid juhatuse liikmed seaduse ja põhikirja nõuete rikkumise ning oma kohustuste täitmata jätmisega aktsiaseltsile või aktsionäridele süüliselt tekitatud kahju eest solidaarselt.

Riigikohus märkis, et ringkonnakohtu käsitus, mille kohaselt raske juhtimisveega tekitatud kahju hüvitamise nõudele tuleb kohaldada kahju õigusvastase tekitamise sätteid, ei ole õige. Juhatusel liige, täites juhatuse liikme kohustusi, ei tekita äriühingule lepinguväliselt õigusvastaselt kahju, sest tal on äriühinguga lepingusarnane suhe. Kolleegium kordas juba varem väljendatud seisukohta, et juhatuse liikme kohustuste rikkumist tuleb hinnata sellest (käsundilaadsest) võlasuhtest tulenevate kohustuste rikkumisena ja **selle suhte raames tekitatud kahju hüvitamisele ei saa kohaldada lepinguväliselt õigusvastaselt kahju tekitamise sätteid.**

Täiendavalt selgitas tsiviilkolleegium, et aktsiaseltsi juhatuse liikme vastu esitatava kahju hüvitamise nõude aluseks on ÄS § 315 ka siis, kui aktsiaseltsi pankrotimenetluses tuvastatakse raske juhtimisviga. Seetõttu kehtib ka pankrotis aktsiaseltsi juhatuse liikmete vastu esitatud nõuete korral selles sättes ettenähtud aegumistähtaeg ja ei saa eristada juhatuse liikme vastu esitatava nõude aegumistähtaega sõltuvalt sellest, kas aktsiaselts on hiljem pankrotistunud või mitte. ÄS §-s 315 sätestatud aegumistähtaaja mõtteks on piirata ajaliselt

juhatuse liikmete vastu nõuete esitamist ja kaitsta seeläbi juhatuse liiget aastaid hiljem esitatavate nõuete eest. Pankrotiseaduses ega äriseadustikus ei ole sätestatud, et aktsiaseltsi pankroti korral juhatuse liikme vastu nõude esitamisel ei kehti ÄS §-s 315 sätestatud aegumistähtaeg, samuti ei ole sätestatud sellest pikemat aegumistähtaega raske juhtimisvea tõttu tekkinud kahju hüvitamise nõude jaoks. Seega saab juhatuse liige ka pankrotistunud aktsiaseltsi kahju hüvitamise nõudele esitada ÄS § 315 järgi aegumise vastuväite, kui väidetavast rikkumisest on möödunud vähemalt viis aastat. Selle tagajärjel kaotab aktsiaselts TsÜS § 142 lg 1 järgi õiguse nõuda kahju hüvitamist.

Aegumistähtaja kulgemise algus on kindlaks määratud juhatuse liikme kohustuse rikkumisega, kusjuures silmas tuleb pidada, et juhatuse liikme kohustusi saab isik rikkuda vaid sel ajal, mil ta oli juhatuse liige.

2.11.3. Täitemenetluse seadustiku § 221 lõikes 3 sätestatud tähtaeg kui aegumistähtaeg

14. novembri 2007. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-101-07 (p 10) märkis Riigikohus, et TMS § 221 lõikes 3 sätestatud tähtaeg on hagi aegumistähtaeg. Nõudeks, mille maksmapanekut viidatud säte reguleerib, on täitedokumendi alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamise nõue. Riigikohus on 22. veebruaril 2007. a tehtud määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-8-07 muu hulgas leidnud, et alates 1. jaanuarist 2006 kehtiv TMS § 223 lg 1 sätestab enampakkumise kehtetuks tunnistamise hagi aegumise tähtaja. TMS § 221 lõike 3 sõnastus ("*Hagi võib esitada täitemenetluse lõpuni, kuid mitte hiljem kui 30 päeva pärast täitmisteate kättetoimetamist*") on sarnane TMS § 223 lõike 1 sõnastusega ("*Enampakkumise akti kättetoimetamisest alates 30 päeva jooksul võib täitemenetluse osaline esitada kohtule hagi enampakkumise kehtetuks tunnistamiseks, ...*"). Ei ole mõistlikku põhjendust käsitada TMS § 221 lõikes 3 sätestatud tähtaega erinevalt TMS § 223 lg-s 1 sätestatud tähtajast. Kuigi seadusandja ei ole olnud mõistekasutusel päris järjekindel, kasutades nt TMS § 220 lõikes 2 selgesõnaliselt terminit hagi aegumistähtaeg, ei võimalda see teha järeldust, et TMS § 221 lõikes 3 sätestatud tähtaeg on menetlustähtaeg.

2.12. Aegumine ja ÄS § 5 (ettevõtte üleminek)

Taas tuleb rõhutada, et aegumistähtaja kulgemise juures on keskse tähendusega nõude sissenõutavuse kindlakstegemine

28. jaanuari 2009. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-96-08 käsitles Riigikohus juhtumit, kus ettevõtte üleminekuga läks hagejale kutsehaiguse tõttu tekkinud kahju hüvitamise kohustus ÄS § 5 lg 2 alusel üle ühele kostjatest (ettevõtte omandajale). Ettevõtte võõrandajad leidsid, et nemad ei pea maksma hagejale igakuist kutsehaiguse tõttu tekkinud kahju hüvitist kauem kui viis aastat pärast ettevõtte üleminekut, sest ÄS § 5 lõike 3 kohaselt vastutab ettevõtte üleandnud isik kolmandate isikute ees solidaarselt omandajaga ainult nende enne ettevõtte või selle organisatsiooniliselt iseseisva osa üleminekut tekkinud kohustuse eest, mille täitmise tähtpäev on saabunud või saabub viie aasta jooksul pärast üleminekut.

Riigikohus märkis viidatud otsuses, et ÄS § 5 lg 3 järgi tuleb eristada kohustuse tekkimise aega ja kohustuse täitmise tähtpäeva ja et **tervisekahju hüvitamise kohustus ÄS § 5 lg 3 mõttes tekib ajal, mil kahjustatakse töötaja tervist** (p 18, 19). Eelnevast tulenevalt selgitas kolleegium, et ettevõtte üleandja vastutab ÄS § 5 lg 3 järgi enne ettevõtte üleminekut töötajale tekkinud tervisekahju hüvitamise kohustuse eest solidaarselt ettevõtte omandajaga juhul, kui

töötaja nõudis enne ettevõtte üleminekut või viie aasta jooksul pärast ettevõtte üleminekut sellise kahju hüvitamist. ÄS § 5 lg 3 ja TsK § 177 mõttes sõltus tervisekahju hüvitamise korral täitmise tähtpäeva saabumine sellest, millal kahju tekitajalt kahju hüvitamist nõuti ja seda ei muuda ka asjaolu, et tervisekahju hüvitist makstakse üldjuhul perioodiliste maksetega. TsK § 472 järgi hüvitatakse kannatanu töövõime vähenemisega seotud kahju küll igakuiste maksetena, kuid viidatud sättest tuleneb vaid hüvitise maksmise viis ehk see, kuidas tuleb hüvitist maksta (p 22).

Otsuse punktis 23 selgitas Riigikohus ka ettevõtte üleandja vastutust kehtiva seaduse ehk VÕS-i järgi ja märkis, et kui kohustuse täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, peab võlgnik kohustuse VÕS § 82 lg 3 järgi täitma selle täitmiseks mõistlikult vajaliku aja jooksul pärast lepingu sõlmimist või muul alusel võlasuhte tekkimist, arvestades eelkõige kohustuse täitmise kohta, viisi ja olemust. VÕS § 82 lg 7 kohaselt muutub kohustus sissenõutavaks, kui võlausaldajal on õigus nõuda kohustuse täitmist. Sama lõike kolmanda lause kohaselt, kui kohustuse täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, võib võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist pärast VÕS § 82 lg-s 3 nimetatud kohustuse täitmiseks mõistlikult vajaliku aja möödumist. Seega vastutab ettevõtte üleandja solidaarselt omandajaga VÕS § 183 lõikest 1 tulenevalt ka kehtiva õiguse järgi enne ettevõtte üleandmist kutsehaigusega põhjustatud tervisekahjustuse hüvitamise kohustuse eest, kuid kahju hüvitamise kohustuse sissenõutavuse eelduseks ei ole kohtuvälise nõude esitamine.

24. oktoobri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-83-08 (p 12) märkis Riigikohus, et ettevõtte üleandja vastu esitatava nõude aegumistähtaega sätestav VÕS § 183 lg 3 on TsÜS § 146 lg 1 suhtes erisätteks. Seega tuleneb ettevõtte üleandja vastu esitatud nõude aegumistähtaeg võlaõigusseaduses kehtestatud eriregulatsioonist.

2.13. Aegumine ja muud nõude maksmapaneku takistused

Nõudeõiguse kaotamine vastuolu tõttu hea usu põhimõttega

Lisaks aegumisele tunneb õigus ka teisi vastuväiteid, mille eesmärgiks on nõude maksmapaneku takistamine. Üheks selliseks võimaluseks on tugineda asjaolule, et nõude maksmapanek on vastuolus hea usu põhimõttega.

Seda, milline on aegumise vastuväite ja hea usu põhimõtte vastasuse kui vastuväite omavaheline seos, selgitas Riigikohus oma 10. oktoobri 2007. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-41-07 (p 27). Riigikohus märkis, et **viivisenõude esitamist aegumistähtaja jooksul saab vaid erandlikel asjaoludel pidada hea usu põhimõtte rikkumiseks**. 1. juulini 2002. a kehtinud TsÜS § 108 lg 1 kohaselt tuli õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel toimida heas usus. Sama paragrahvi lõike 2 järgi ei olnud õiguste teostamine lubatud seadusevastasel viisil, samuti selliselt, et õiguste teostamise eesmärgiks on kahju tekitamine teisele isikule. Hea usu põhimõtte üheks funktsiooniks on välistada võimalus, et õigustatud isik kuritarvitab oma õigusi. Kolleegium leidis, et põhimõtteliselt võib viivisenõue, sealhulgas ka seadusjärgne viivisenõue olla vastuolus hea usu põhimõttega. Tsiviilõiguse teoorias üldiselt tunnustatud seisukoha järgi kaotab võlausaldaja seadusest, tavast või tehingust tuleneva nõudeõiguse, kui tuvastatud asjaolude tõttu ei vasta õiguse teostamine lepingulise suhte olemusele, lepingu eesmärgile ega poolte käitumisele seaduse või ühiskonnas väljakujunenud moraalistandardite seisukohast (nt on ülekohtune). Olenevalt tuvastatud asjaoludest **peab kolleegium põhimõtteliselt võimalikuks ka olukorda, kus hea usu põhimõtte vastaseks osutub viivisenõue üksnes teatud perioodi eest**.

Viivisenõude esitamise kooskõllalisust hea usu põhimõttega käsitles Riigikohtu 6. detsembri 2007. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-100-07 (p 16). Antud asjas esitas hageja viivisenõude ajavahemiku 3. juuli 1995. a - 31. detsember 2003. a eest esimest korda alles 20. veebruaril 2004. a. Sel ajal kalendriaasta lõpus esitatud saldoteatistel hageja viivisevõlgnevust ei näidanud. Kohtud leidsid, et hageja käitumine viivise nõudmisel on olnud vastuoluline ja hageja viivisenõue selle ajavahemiku eest tuleb hea usu põhimõtte kohaselt jätta rahuldamata. Kolleegium jäi 2. juuni 2003. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-70-03 avaldatud seisukoha juurde, et kuigi pikema aja jooksul õiguse kasutamata jätmise võib sõltuvalt asjaoludest kaasa tuua selle teostamise lubamatuse, ei saa üldjuhul seaduses sätestatud aegumistähtaja sees määrata veel täiendavat hea usu põhimõttest lähtuvat uut tähtaega, mille jooksul hageja võib oma õiguste kaitseks hagi esitada. Seda õigustaksid ainult erandlikud asjaolud. Praeguses asjas tuvastasid kohtud sellise erandliku asjaoluna saldoteatiste esitamise ilma viiviseta pikema aja jooksul (olukorras, kus lepingulised suhted olid kestnud üle 10 aasta).

26. novembri otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-108-08 (p 13) kordas Riigikohus eelnimetatud seisukohta ja märkis lisaks, et viivisenõude esitamine ei olnud käesolevas asjas vastuolus TsÜS §-s 138 sätestatud hea usu põhimõttega ja et haginõude suurendamine on tulenevalt TsMS § 206 lg-st 1 menetlusosalise õigus. Samuti ei tulene seadusest kohustust esitada viivisenõue kohtule koos põhinõudega. Antud kaasuses oli probleemiks see, et hageja suurendas kohtumenetluse käigus viivisenõuet, kusjuures nõude summa suurendamise taotluse esitas hageja pärast aegumistähtaja möödumist. Kostja leidis, et nõue on aegunud summa osas, mida hageja kohe alguses ei nõudnud.

Seega on Riigikohus seisukohal, et kui hagi esitatakse aegumistähtaja jooksul, siis ei saa nõude esitamist pidada hea usu põhimõtte vastaseks **üksnes** seetõttu, et võlausaldaja on nõude maksmapanekuga ajaliselt liiga kaua viivitanud.

3. Ringkonnakohtute praktika

3.1. Aegumise tähendus, selle kohaldamine kohustatud poole nõudel

Tsiviilasjas nr 2-07-28226 vaieldi muu hulgas üürilepingust tuleneva investeerimiskohustuse rikkumise üle. Hageja oli seisukohal, et kui üürilepingust tuleneva investeerimiskohustuse täitmise nõue on aegunud, siis ei saa teine pool enam kohustuse rikkumisele tugineda. Pärnu Maakohus oma 5. mai 2008. a. otsuses ja Tallinna Ringkonnakohus 7. novembri 2008. a. otsuses¹¹ asusid seisukohale, et investeerimiskohustuse mittetäitmise osas lepingu rikkumise fakti tuvastamiseks ei ole oluline hageja väide, et investeerimiskohustuse nõue on aegunud ja et investeerimiskohustuse nõude aegumine tähendab üksnes seda, et investeerimiskohustuse täitmist enam nõuda ei saa. Kohustuse rikkumise nõude aegumine ei tähenda lepingu rikkumise fakti äralangemist. **Lepinguline kohustus jääb selle mitteheastamisel rikutuks ka siis, kui selle täitmise nõudmine on aegunud, kuivõrd lepingus kokkulepitud kohustus on endiselt täitmata.** Investeerimiskohustuse täitmine peab tagama hoone füüsilise säilimise, arendamise ja väärtuse tõstmise, mis on hoone omaniku olulised huvid. Kohustuse täitmata jätmise tulemusena on need eesmärgid endiselt saavutamata.¹²

¹¹ Vt otsuse punkte 34 ja 47.

¹² Antud otsuse peale esitati ka kassatsioonkaebus ja Riigikohus otsustas antud asja ka menetleda.

Tsiviilasjas nr 2-05-2646 oli vaidluse esemeks hageja ja kostja kokkulepe, mille kohaselt hageja pidi vabastama eluruumi, kostja aga maksma talle selle eest rahalist kompensatsiooni. Kostja oma kohustust ei täitnud ja raha ei maksnud. Hageja esitas kohtusse hagi ja nõudis raha maksmist, kostja aga esitas vastuhagi ja nõudis tehingu (kokkuleppe) kehtetuks tunnistamist. Harju Maakohus jättis 5. juuli 2007. a. otsusega nii hagi kui ka vastuhagi aegumise tõttu rahuldamata.

Ringkonnakohus tühistas 15. aprilli 2008. a. otsusega Harju Maakohtu otsuse ja saatis tsiviilasja uueks läbivaatamiseks esimese astme kohtule. Ringkonnakohus heitis maakohtule muu hulgas ette seda, et kuigi kohus saab aegumist kohaldada vaid kohustatud isiku taotlusel, on käesoleval juhul kohus aegumist kohaldanud omal algatusel, sest toimikust ei ilmne, et kostja oleks taotlenud aegumise kohaldamist.

Tsiviilasjas nr 2-04-2149 esitas hageja kostjate vastu kaasomandi osade kindlaksmääramise ja kaasomandi lõpetamise nõude ning üks kostjatest esitas vastuhagi, nõudes samuti kaasomandi lõpetamist. Kuigi asjas tugineti ka aegumisele, märkis Tartu Ringkonnakohus oma 22. detsembri 2008. a. otsuses (p 11), et kaasomandi osade suuruse kindlaksmääramise ja kaasomandi lõpetamise nõue ei allu aegumise regulatsioonile.

Kas ükski tuvastus- ega tunnustamisnõue ei allu aegumisele?

Tsiviilasjas nr 2-07-17574 esitas töötaja hagi ja taotles töösuhte olemasolu tuvastamist. Kostja väitis, et hageja on olnud vaid tema juhatuse liige ja töösuhet ei olegi olnud. Leping, mis temaga lõpetati, oli juhatuse liikme leping. Lisaks taotles kostja aegumise kohaldamist ja väitis, et kui hageja käsitleb õigussuhet töölepinguna, siis oleks nõue tulnud esitada ühe kuu jooksul arvates lepingu lõpetamisest (ITVS § 6 lg 2 sätestab, et töölepingu lõpetamise õigsuse vaidlustamise nõude esitamise tähtaeg on üks kuu). Hageja omakorda väitis, et nõue ei ole aegunud. Harju Maakohus oma 18. märtsi 2008. a. otsuses leidis, et nõue ei ole aegunud, sest see on suunatud töösuhte olemasolu tuvastamisele, mistõttu kohaldamisele kuulub ITVS § 6 lg 1, mille järgi on **töösuhetest tulenevate õiguste tunnustamiseks ja rikutud õiguste kaitseks töövaidluskomisjoni või kohtusse nõude esitamise tähtaeg neli kuud**. Tallinna Ringkonnakohus nõustus selle seisukohaga.¹³

Seega kuigi üldjuhul ja TsÜS-i kohaselt aeguvad vaid nõuded teo tegemiseks või sellest hoidumiseks, võib seadustes leiduda ka erinorme, mille kohaselt võivad mõned tunnustus- ja tuvastusnõuded samuti aegumisele alluda.¹⁴

Kas lepingust on võimalik taganeda, kui kohustuse täitmise nõue on juba aegunud?

Tsiviilasjas nr 2-06-40168 märkis Harju Maakohus oma 15. novembri 2007. a. otsuses VÕS § 118 lõikele 2 tuginedes, et lepingurikkumise tõttu lepingust taganemine on tühine, kui kohustuse täitmise nõue on aegunud ja võlgnik tugineb sellele või kui võlgnik keeldub õigustatult kohustust täitmast. See tähendab, et taganemise kui õiguskaitsevahendi kasutamine

¹³ Tallinna Ringkonnakohtu otsus 3. aprillist 2008.

¹⁴ Uue TLS-ga muudetakse ITVS § 6 lõiget 2 ja sõnastatakse see järgmiselt: Töölepingu ülesütlemise vaidlustamise nõude aegumise tähtaeg on 30 kalendripäeva ülesütleemisavalduse saamisest. Muudetakse ka sama paragrahvi kolmandat lõiget ja sõnastatakse see järgmiselt: töötasu nõude esitamise tähtaeg on kolm aastat. Vt ka käesoleva analüüsi alajaotust 2.2.

ei ole sel juhul enam võimalik. Selle seisukohaga nõustus põhimõtteliselt ka Tallinna Ringkonnakohus oma 14. mai 2008. a. otsuses.

3.2. Nõude kvalifitseerimine, vaheotsus ja selle põhjendamise vajadus ning määr

Tsiviilasjas nr 2-05-14798 käsitles Tartu Ringkonnakohus oma 27. jaanuari 2009. a. otsuses küsimust, mil määral peab aegumise vastuväite asjakohasuse üle otsustav kohus tuvastama õigussuhte aluseks olevad asjaolud. Ringkonnakohus märkis, et ka aegumise kohta tehtud vaheotsus tuleb teha kooskõlas TsMS § 442 lõikes 8 sätestatud põhjendamisnõuetega¹⁵ Hagi aegumise üle otsustamine ei eelda üldjuhul küll nõude olemasolu või põhjendatuse tuvastamist, kuid otsuse põhjendamist reguleerivate TsMS sätete koosmõjust tulenevalt peab tuvastama asjaolud, mis võimaldaksid teha järeldusi selle kohta, **milline on esitatud nõude alus ja kas sel alusel esitatav nõue on aegunud**. Kuna erinevatel alustel esitatud nõuete aegumisele võivad nende nõuete iseloomust lähtuvalt kohalduda erinevad sätted, siis tuleb ka nõude aegumise seisukohalt analüüsida ja eristada erinevaid nõudealuseid. Kui esiletoodud asjaolud võimaldavad mitut alust, siis tuleb käsitleda neid kõiki. Et otsustada hageja poolt raha väljamõistmiseks esitatud hagi aegumise üle, peab kohus tuvastama hageja poolt esiletoodud asjaolusid arvestades tema nõude võimalikud alused ja neist igäihe puhul otsustama, kas hageja nõudeõigus sel alusel on aegunud.

Ka tsiviilasjas nr 2-08-2570 käsitlesid kohtud nõude kvalifitseerimise tähendust aegumise üle otsustamisel. Hagejad esitasid asjas kaks alternatiivset nõuet: esiteks palusid tunnustada nende eluaegset elamus elamise õigust koos õigusega nõuda kostjalt kõigi kulude kandmist ja teiseks, alternatiivselt, palusid muuta 28. aprillil 1994. a. sõlmitud kinkelepingut koos kinnistusraamatusse märke tegemisega. Ringkonnakohus märkis oma 19. detsembri 2008. a. otsuses, et **ilma pooltevahelist õigussuhet määratlemata ei ole võimalik nõuete aegumise üle otsustada**, kuna just õigussuhtest oleneb, milliseid materiaalõiguse norme tuleb kohaldada ja milline on nõude aegumistähtaeg. Antud asjas ei esitanud hageja hagiavaldues õiguslikke väiteid selle kohta, milline õigussuhe poolte vahel oli ja sellele juhtis tähelepanu ka kostja oma vastuväidetes. TsMS § 392 lg 1 p 3 järgi peab kohus eelmenetluses selgitama välja poolte faktilised ja õiguslikud väited. Seega pidi maakohus eelmenetluses täpsustama hageja õiguslikke väiteid. Maakohtul on küll TsMS § 436 lg 7 järgi õigus otsust tehes ise seadust kohaldada, kuid sel juhul ei tohi seaduse kohaldamine tulla pooltele üllatusena. Kohus peab seaduse kohaldamise pooltega eelnevalt läbi arutama. Vaidlustatud otsuses ei ole maakohus aga üldse tuvastanud, milline õigussuhe poolte vahel on, mistõttu on otsus olulises ulatuses põhjendamata. TsMS § 656 lg 1 sätestab, et ringkonnakohus tühistab maakohtu otsuse apellatsioonkaebuse põhjendustest ja selles esitatud asjaoludest olenemata ja saadab uueks arutamiseks esimese astme kohtule, kui esimese astme kohtus ei ole otsust seaduse kohaselt olulises ulatuses põhjendatud ja ringkonnakohtul ei ole võimalik puudust kõrvaldada. Eeltoodud põhjustel tühistaski ringkonnakohus TsMS § 657 lg 1 p 3 alusel maakohtu otsuse ja saatis asja maakohtule uueks läbivaatamiseks.

¹⁵ Viidatud norm sätestab: Otsuse põhjendavas osas märgitakse kohtu tuvastatud asjaolud ja nendest tehtud järeldused, tõendid, millele on rajatud kohtu järeldused, samuti seadused, mida kohus kohaldas. Kohus peab otsuses põhjendama, miks ta ei nõustu hageja või kostja faktiliste väidetega. Kohus peab otsuses kõiki tõendeid analüüsima. Kui kohus mõnda tõendit ei arvesta, peab ta seda otsuses põhjendama. Alternatiivse nõude rahuldamisel ei pea teise alternatiivse nõude rahuldamata jätmist põhjendama.

Ringkonnakohtute lahenditest nähtub muu hulgas, et esimese astme kohtud eksivad vahel TsMS § 449 lõikes 3 sätestatu vastu ja teevad vaheotsuse ka juhul, kui leiavad, et asjas tuleb kohaldada aegumist (näiteks Harju Maakohtu 14. septembri 2007. a. otsus tsiviilasjas nr 2-05-20194, Pärnu Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-06-38308). Seaduse kohaselt tuleb juhul, kui kohus veendub, et aegumise kohaldamiseks on alus olemas, teha lõppotsus.

Juhatuse liikme vastu esitatava kahju hüvitamise nõude kvalifitseerimine

Tsiviilasi nr 2-05-16031 oli Tallinna Ringkonnakohtus arutusel isegi kaks korda. Esimese otsuse tegi Tallinna Ringkonnakohtus eelnimetatud tsiviilasjas 8. jaanuaril 2008. a. Nõude aluseks oli antud kaasuses kostja poolt hagejale hageja juhatuse liikmena kahju tekitamine ajavahemikus 16.02.1996-18.10.2000.

Hageja tõi hagiavalduses muuhulgas esile asjaolu, et kostja võttis ajavahemikul 16.02.1996-18.10.2000 kassast alusetult välja sularaha, mille eest teda karistati Tallinna Linnakohtu 27.04.2005 otsusega KrK § 161 alusel (ametiisiku poolt oma ametiseisundi tahtlik ärakasutamine, kui sellega põhjustati oluline kahju). Ringkonnakohtus leidis, et eelnevalt tulenevalt on tegemist lepinguvälise (õigusvastase) kahju hüvitamise nõudega, mistõttu ei kohaldu antud juhul MTÜS § 32, mis sätestab, et juhatuse või muu organi liikme vastu esitatava nõude aegumistähtaeg on viis aastat kohustuse rikkumisest ning kohaldada tuleb kahju õigusvastasest tekitamisest tulenevatele nõuete aegumise üldregulatsiooni (TsÜS § 150 lg 1). Kuna aegumistähtaja kulgemise algus sõltub sellest, mil hageja sai teada või pidi teada saada kahju tekkimisest, tuli kohtul see asjaolu aegumise kohaldamiseks tuvastada. Ringkonnakohtu hinnangul lähtus maakohus aegumise küsimuse lahendamisel ebaõigesti kahju tekitamise ajast ega põhjendanud, miks oleks hageja pidanud samaaegselt kostja poolt kassast raha ebaseadusliku väljavõtmisega sellest teada saada. Samuti ei kontrollinud maakohus, millal kriminaalmenetluses hagi esitati, sest hagi esitamine peatab aegumise kulu. Ringkonnakohtu arvates leidis maakohus ekslikult, et TsÜS § 160 lg 1 järgi oli aegumine peatunud alates 10.12.2002 seoses kriminaalmenetluse algatamisega ja et aegumise peatumise normid ei kuulunud kohaldamisele, kuna hagiavalduses esitati kahjunõue selle kahju osas, mida kriminaalmenetluses ei käsitletud.

Teist korda tegi Tallinna Ringkonnakohtus samas tsiviilasjas otsuse 7. novembril 2008. a. Selles otsuses leidis kohus, et õigussuhetele tuleb kohaldada siiski hoopis MTÜS. Ringkonnakohtus märkis: "*Samuti tuleb MTÜS-ist lähtuda aegumise kohaldamisel. Alates 01.07.2002 kehtiva MTÜS § 32 lg 4 kohaselt on juhatuse või muu organi liikme vastu esitatava nõude tähtaeg viis aastat kohustuse rikkumisest. Kehtiv säte on sarnane kuni 01.07.2002 kehtinud MTÜS § 32 lg 3 sõnastusega, mille kohaselt juhatuse või muu organi liikme vastu esitatava nõude tähtaeg on viis aastat rikkumise toimumisest või rikkumise algusest. Tsiviilkolleegium märkis, et tegemist on õigust lõpetava sättega ja selle möödumisel puudub seaduslik alus nõuete esitamiseks. Kostja on palunud nii maakohtus kui ka apellatsioonistmes aegumise kohaldamist. Hageja on hagiavalduse esitanud 17. augustil 2005 ja seega tuleb lugeda hageja nõuded aegunuks ja hagi jätta rahuldamata nimetatud alusel.*"¹⁶

Tegemist oli mitmes mõttes probleemse kohtuasjaga, kus ringkonnakohtus kvalifitseeris õigussuhte kahel erineval viisil ja kohaldas kahes eri otsuses aegumise eri regulatsioone. See näitab, et antud õiguslik olukord on põhjustanud mitmetitõlgendatavust ka ühe ringkonnakohtu siseselt.

¹⁶ Ringkonnakohtu otsuse peale esitati ka kassatsioonkaebus, mille Riigikohus 21. jaanuaril 2009. a. jättis menetluse võtmata.

Esiteks eksis kohus selles, et pidas juhatuse liikme poolt ühingule kahju tekitamist kahju lepinguväliseks õigusvastaseks tekitamiseks. Käesoleval ajal peaks õiguslik olukord selliste nõuete osas olema mõnevõrra selgem tänu Riigikohtu 9. aprilli 2008. a. otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-18-08 (vt lähemalt analüüsi alajaotus 2.11.2.), milles Riigikohus selgitas, et juhatuse liikme kohustuste rikkumist tuleb hinnata sellest võlasuhtest (käsundilaadne lepinguline suhe) tulenevate kohustuste rikkumisena ja **selle suhte raames tekitatud kahju hüvitamisele ei saa kohaldada lepinguväliselt õigusvastaselt kahju tekitamise sätteid.**

Teiseks on ekslik ringkonnakohtu seisukoht, et tegemist on õigustlõpetava tähtajaga. MTÜS § 32 lg 3 on alates seaduse kehtivuse algusest (1. 10. 1996. a.) selgelt sätestanud, et tegemist on aegumistähtajaga.

Kolmandaks tekib analüüsi autoril küsimus, kas juhul, kui tuvastatud on juhatuse liikme poolt toime pandud tahtlik kuritegu, ei peaks kohaldamisele kuuluma TsÜS § 146 lg 4 ehk pikendatud aegumistähtaeg. On ju Riigikohus oma 24. oktoobri 2008. a. otsuses nr 3-2-1-83-08 leidnud, et tahtlust tuleks aegumistähtaja pikkuse määramisel arvestada mitte ainult TsÜS § 146 lõigetes 1-3 nimetatud nõuete, vaid ka näiteks VÕS § 183 lõikes 3 sätestatud nõude puhul. Oma olemuselt on nii ettevõtte üleminekuga seotud nõue kui ka juhatuse liikme vastu esitatav kahju hüvitamise nõue tehingust tulenevad nõuded.¹⁷

3.3. Aegumise hindamine iga nõude kohta eraldi

Kui hageja esitab mitu nõuet ja kostja esitab aegumise vastuväite, tuleb nõudeid aegumise seisukohast eraldi hinnata

Tsiviilasjas nr 2-06-10236 koosnes hageja nõue raha saamiseks kahest osast: esiteks, ostetud puudustega kauba hinnast ja teiseks, puudusega toote kasutamisest tekkinud varalisest ja mittevaralisest kahjust. Tallinna Ringkonnakohus leidis oma 10. märtsi 2009. a. otsuses, et ostetud kauba hinna nõudele ja kahju hüvitamise nõudele tuleb kohaldada erinevaid aegumistähtaegu.

Puudusega kauba müügileping sõlmiti 2. oktoobril 1999. a., seega kuulusid kohaldamisele tsiviilkoodeksi sätted. TsK § 252 lg 1 järgi tuli pretensioon seoses müüdüd asja puudustega esitada viivitamatult pärast puuduste avastamist, kuid mitte hiljem kui kuue kuu jooksul arvates asja üleandmise päevast. TsK § 254 lg 1 järgi oli hagi esitamise tähtaeg 6 kuud pretensiooni esitamise päevast, kui aga pretensiooni ei esitatud või selle esitamise aega ei ole võimalik määrata, siis pretensiooni esitamiseks kehtestatud tähtaja möödumise päevast. Hageja on väitnud, et ta esitas kahe kuu jooksul pärast värvi ostmist suulise pretensiooni ja kostja möönis, et 2000. aastal pöördus hageja suulise pretensiooniga tema poole, kuid esimene kirjalik pretensioon on esitatud 25.07.2001. Kuna ei olnud võimalik tuvastada pretensiooni esitamist kuue kuu jooksul arvates värvi ostmisest, siis aegus **müüdüd kauba hinna tasumise nõue** TsK § 254 lg 1 järgi **aasta möödumisel asja üleandmise päevast ehk 3. oktoobril 2000. a.**

Kahju hüvitamise nõuete osas leidis ringkonnakohus, et hageja sai kahju tekitamisest teada 2000. aasta alguses. Ringkonnakohus märkis, et kuna hagi esitati alles aprillis 2006, siis oli kahju hüvitamise nõue tulenevalt aegumise rakendusregulatsioonist aegunud.

¹⁷ Vt ka käesoleva analüüsi alajaotus 2.6.1., lk 11.

3.4. Kohustuse tahtlik rikkumine ja pikendatud aegumistähtaeg

Praktikas on levinud, et hagejad püüavad oma õiguslikku positsiooni parandada sel teel, et tuginevad kohustuse rikkumise tahtlikkusele (TsÜS § 146 lg 4) ja väidavad, et kohaldada tuleks pikendatud aegumistähtaega. Näiteks **tsiviilasjas nr 2-07-16775** seisnes hageja nõue kostja poolt tarbitud telekommunikatsiooniteenuste võlas, mille eest arved esitati 1998. a detsembris ja 1999. a jaanuaris-veebuaris. Kostja oli seisukohal, et hageja nõue aegus 1. juulil 2005. a. Hageja seevastu väitis, et antud juhul oleks tulnud kohaldada kümneaastast aegumistähtaega, sest leping on lepingupooltele täitmiseks kohustuslik ja isik, kes rikub lepinguga võetud (absoluutset) kohustust tasuda raha, käitub õigusvastaselt, sest ta ei täida kokkuleppe tingimust. Samuti märkis kostja, et see põhimõte oli kohaldatav nii nõude sissenõutavaks muutumise ajal kehtinud tsiviilkoodeksi kui ka hetkel kehtiva võlaõigusseaduse kohaselt. Hageja arvates õigustas pikendatud aegumistähtaega kohaldamist rahalise kohustuse eripära - kohustuse absoluutsus.

Tartu Ringkonnakohus selgitas oma 29. veebruari 2008. a. otsuses, et vastavalt VÕS § 104 lõikele 5 on tahtlus **õigusvastase tagajärje soovimine** võlasuhte tekkimisel, täitmisel või lõpetamisel, seega **ei ole kohustuse mistahes rikkumine kvalifitseeritav võlgniku tahtlusena jätta oma kohustused täitmata**. TsÜS § 146 lõikes 4 toodud aegumise regulatsioon kaotaks oma tähenduse, kui võlgniku poolt arve tasumata jätmist saaks automaatselt lugeda tahtlikuks tegevuseks ja kohaldada sellele kümneaastast aegumistähtaega. Ringkonnakohus asus seisukohale, et arvestades VÕS § 104 lõikes 5 toodud tahtluse mõistet, pidanuks apellant-hageja käesolevas asjas tõendama, et lepingut sõlmides kavatses kostja lepingut mitte täita. Kuna hageja ei ole kostja tahtlusele viitavaid asjaolusid apellatsioonimenetluses esile toonud ega esitanud vastavaid tõendeid, siis puudub alus kohaldada hageja nõude osas TsÜS § 146 lõikes 4 sätestatud aegumistähtaega.

Ka **tsiviilasjas nr 2-07-26826** esitas hageja aegumise vastuväite välistamiseks samad argumendid. Tallinna Ringkonnakohus märkis 29. veebruari 2008. a. otsuses, et juhul, kui seadusandja oleks soovinud sätestada rahaliste nõuete aegumistähtaega erinevalt TsÜS § 146 lõikes 1 sätestatust, oleks seda ka selgesõnaliselt tehtud. TsÜS § 146 lõike 4 mõte on aga siiski kehtestada erandkorras pikem tähtaeg kohustuste tahtliku rikkumise, mitte teatud liiki kohustuse rikkumise puhuks.

Kohustuse tahtliku rikkumise tähendust käsitles oma 27. märtsi 2007. a. otsuses **tsiviilasjas nr 2-06-28149** ka Tartu Ringkonnakohus. Vaidlusaluseks võlasuhteks oli teleteenuste tarbimine liitumislepingu alusel. Telefonsideoperaator nõudis teenuse eest tasumata summat.

Viidatud otsuse punktis 8 väljendas ringkonnakohus seisukohta, et TsÜS § 146 lg 4 sõnastus ei määratle tahtluse sisu tsiviilõigusliku nõude aegumise kontekstis. Ringkonnakohus leidis, et tahtluse sisustamisel ei ole põhjendatud lähtuda võlaõigusseaduse regulatsioonist, sh § 104 lõikest 5. Apellandi poolt märgitud § 104 lg 5 asub VÕS 5. peatüki 1. jaos, kus on sätestatud kohustuse rikkumise vabandatavus ja erinormina vastutus süü (sh tahtluse) puhul. Rikkumise vabandatavuse korral võib võlgnik täielikult vabaneda vastutusest ning VÕS § 104 sätestab vastutuse süü puhul, kui see tuleneb seadusest või lepingust. Samas TsÜS-is sätestatud aegumise regulatsiooni eesmärk on käibekindluse ja õigusrahu tagamine ning nõude aegumine ei vabasta põhimõtteliselt võlgnikku kohustuse täitmisest, vaid seab nõude esitamisele ajalise piiri, mille ületamisel saab võlgnik esitada riigi vahendusel nõude maksmapanemisele aegumise vaide. **Kuna aegumise regulatsiooni eesmärgiks on ka võlausaldaja sundimine oma nõudeõigust mõistliku aja jooksul maksuma panema, siis on**

põhjendatud aegumise puhul tahtluse kitsam sisustamine. Ringkonnakohus leidis, et TsÜS § 146 lõige 4 ei sätesta tahtluse eeldust, seega peab hageja esitama faktilised asjaolud, millest tuleneb konkreetsel juhul rahalise kohustuse täitmata jätmisel võlgniku tahtlus. Apellant on käesolevas asjas tuginenud väitele, et kostja ei ole vabatahtlikult rahalist kohustust täitnud ning viidanud ka asjaolule, et hageja saatis lisaks arvetele kostjale ka ühe võlateatise. Ringkonnakohus asus seisukohale, et nimetatud asjaolud ei ole piisavad kohaldamaks TsÜS § 146 lõiget 4.

Tahtlus kohustuse rikkumise puhul oli üheks vaidlusaluseks küsimuseks ka **tsiviilasjas nr 2-06-10236**. Nimetatud asjas nõudis hageja talle müüdü ebaõige kauba kasutamise tulemusena tekitatud kahju. Hageja ostis kostjalt auto värvimiseks vajalikke vahendeid, mille kasutamise tulemusena sai auto kahjustada. Hilisema ekspertiisi käigus ilmnis aga, et toote pakendi etikett ei vastanud sisule. Kostja tugines nõude aegumisele, kuid hageja leidis, et nõue ei ole aegunud, kuna kohaldamisele kuulub pikem aegumistähtaeg, sest kostja rikkus talle ebaõiget ja valesti märgistatud kaupa müües kohustust tahtlikult. Harju Maakohus leidis oma 26. septembri 2007. a. otsuses, et kui tegemist oli müügilepingu tulemusena tekkinud kahjuga, siis oleks pikema aegumistähtaja kohaldamise eelduseks see, et kostja rikkus müügilepingut tahtlikult. Hageja ei väitnud, et kostja tahtis talle müüa vale kauba ja tegi seda teadlikult eesmärgiga tekitada hagejale kahju, seega ei ole tegemist tahtliku rikkumisega. Sama seisukohta jagas 10. märtsi 2009. a. otsuses ka Tallinna Ringkonnakohus, märkides, et iseenesest ei tähenda asjaolu, et kostja töötaja väidetavalt müüs hagejale ebaõiged autovärvi komponendid, et tegemist oleks olnud tahtlikult kahju tekitamisega.

Tsiviilasjas nr 2-07-50633 oli probleemiks aegumistähtaja pikkus laenulepingust tuleneva kohustuse rikkumise korral. Küsimus oli selles, kas laenumaksete mittetasumine saab olla käsitletav kohustuse tahtliku rikkumisena. Harju Maakohus leidis 25. juuni 2008. a. otsuses, et võla mittetasumine vaatamata pidevatele tasumise lubadustele on tõlgendatav kohustuse tahtliku rikkumisena. Tallinna Ringkonnakohus sellise käsitlusega ei nõustunud ja märkis oma 21. novembri 2008. a. otsuses, et TsÜS § 146 lõikest 4 tuleneva **erandliku aegumistähtaja kohaldamise aluseks olevaid asjaolusid peab tõendama nõude esitaja**, kuid praegusel juhul puuduvad asjaolud, mis annaksid aluse tuvastada laenusaaaja pahatahtlikku käitumist või soovi mitte laenu tagasi maksta. Seoses laenulepingust tuleneva võlgnevuse mittetasumisega oli isiku käitumine küll õigusvastane VÕS § 6 lõike 1 mõttes, kuid üksnes see asjaolu ei saa tuua kaasa tehingust tuleneva nõude aegumistähtaja pikenemist TsÜS § 146 lõikes 1 sätestatud kolmelt aastalt lõikes 4 sätestatud kümnele aastale. Selline käsitlus muudaks aegumise instituudi mõttetuks.

Ka Tallinna Ringkonnakohtu 28. jaanuari otsuses **tsiviilasjas nr 2-07-29123** rõhutas kohus, et laenu mittetagastamine pika aja jooksul vaatamata võlausaldaja pidevale nõudmisele ei ole käsitletav kohustuse tahtliku rikkumisena TsÜS § 146 lg 4 mõttes, sest sellise tõlgenduse korral muutuks küsitavaks aegumise mõiste ja vastava õigusinstituudi otstarve.

Samas andis teistsuguse tulemusena kohtuvaidlus **tsiviilasjas nr 2-05-984**, milles Harju Maakohus tegi otsuse 16. oktoobril 2007. a. ja Tallinna Ringkonnakohus 6. märtsil 2009. aastal. Antud asjas menetlesid kohtud samaaegselt nii hagi kui ka vastuhagi. Hageja kui rentniku nõue oli rendilepingu lõpetamise tulemusena rendileandja valdusesse jäänud rentniku asjade väärtuse hüvitamine, kostja kui rendileandja nõudis vastuhagis omakorda rendivõla ja

viiviste tasumist. Rendileping sõlmiti 1998. a. oktoobris, õigusvastane väljatõstmine toimus 2004. a. veebruaris. Hageja väitis, et rendivõla ja viiviste nõue on aegunud, kostja omakorda tugines asjaolule, et tegemist on kohustuse tahtliku rikkumisega ja palus kohaldada pikemat aegumistähtaega. Maakohus leidis, et kuna hageja ei ole kostjale rendilepingust tuleneva nõude täitmist takistavast asjaolust teada andnud, siis on ta rendilepingust tulenevat nõuet rikkunud tahtlikult.

Ka Tallinna Ringkonnakohus nõustus maakohtuga, et antud juhul saab kohustuse rikkumist (rendi mittetasumist) pidada kohustuse tahtlikuks rikkumiseks. Ringkonnakohtu arvates oli pahatahtlik hageja väide, et ta ei olnud teadlik kostja nõudest tasuda lepingus ettenähtud rendisumma. Asja materjalidest nähtus, et hageja tunnistas kostja nõuet ja tekkinud rendivõlga korduvalt ja lepingupoole avaldust võlgnevuse tunnistamisel ei saa käsitleda teisiti kui teadmist oma lepingust tuleneva kohustuse rikkumisest. Ringkonnakohus märkis, et oma käitumisega, so rendivõla tasumata jätmisega, on hageja kinnitanud, et rikkus oma kohustust tahtlikult ja teadlikult ja maakohus leidis põhjendatult, et kostja nõue ei ole aegunud, seega kohaldas maakohus õigesti TsÜS § 146 lõikest 4 tulenevat vastuhagi aegumistähtaega 10 aastat.

Analüüsi autori arvates on ringkonnakohus käesolevas asjas ilmselt lähtunud põhimõttest, et tahtlik rikkumine võib olla tuletatav pooltevaheliste suhete asjaoludest ja et pidevad võla tasumise lubadused võivad teatud asjaoludel olla käsitletavad võlgniku pahatahtlusena. Samas tekib analüüsi autoril küsimus, kas võlgniku poolt võla tunnistamine ei peaks andma pigem alust kohaldada aegumise katkemist.

3.5. Nõude sissenõutavus ja aegumise algus

Tsiviilasjas nr 2-07-1567 nõudis hageja kostjalt vedelkütuse müügilepingu järgi kokkulepitud tasu maksmist. Hageja ja kostja sõlmisid 29. oktoobril 2003. a. vedelkütuse müügilepingu, mille alusel hageja tarnis kostjale kütust, kostja aga jättis kütuse eest maksmata. Kostja palus kohaldada aegumist, sest tehingust tulenevate nõuete aegumistähtaeg on 3 aastat ja hagi esitati kohtusse 5. jaanuaril 2007. Kostja oli seisukohal, et kuna hageja nõuab sisuliselt lepingu rikkumisega tekkinud kahju hüvitamist, siis tekkis tal nõudeõigus kostja vastu kütuse väljastamise hetkel. Harju Maakohus leidis oma 11. veebruari 2008. a. otsuses, et nõue ei ole aegunud, sest hageja sai õiguste rikkumisest teada pärast seda, kui arved muutusid sissenõutavaks ja kostja jättis need tasumata (st kui kostja oli kohustatud need tasuma vastavalt 7 (5) päeva jooksul pärast nende väljastamist). Arve nr 33287 esitati kostjale 31.12.2003 ja see muutus kohtu hinnangul sissenõutavaks 07.01.2004, arve nr 33314 esitati kostjale 15.01.2004 ja see muutus sissenõutavaks 22.01.2004 ning arve nr 33341 esitati kostjale 31.01.2004 ja see muutus sissenõutavaks 5.02.2004.

Tallinna Ringkonnakohus nõustus oma 27. juuni 2008. aasta otsuses maakohtuga ja leidis, et ebaõige on kostja väide, mille kohaselt on võlg sissenõutav arve esitamise kuupäevast. Kostja tugines kaebuses TsMS § 147 lõikele 3 mille kohaselt, kui nõue muutub sissenõutavaks arve esitamisega, algab nõude aegumise tähtaeg selle kalendriaasta lõppemisest, mil õigustatud isik **võib** arve esitada. Ringkonnakohus leidis aga, et nimetatud säte ei ole kohaldatav, sest lepingu p. 5.1 kohaselt **ei muutu nõue sissenõutavaks mitte arve esitamisest, vaid ostja on kohustatud tasuma arve 5 päeva jooksul arve esitamisest**. Vaidlus puudub selles, et vaidlusalune arve esitati 31.12.2003. Arvega oli maksmiseks antud aega 5 päeva. Kuna hagi esitati kohtule 5.01.2007, siis leidis maakohus õigesti, et nõue ei ole aegunud.

Seega oli antud juhul probleemiks, kas aegumise alguse seisukohast omab tähtsust see, **millal hageja võis arve esitada** või see, **millal ta tegelikult arve esitas** või **millal kostja tegelikult**

maksma pidi ja ringkonnakohus oli seisukohal, et oluline on see, millal tekkis maksekohustus.

TsÜS § 147 lg 3 teine lause on analüüsi autori arvates ebaselgelt sõnastatud ja põhjustab tõlgendamisel probleeme. Riigikohtu otsuses 3-2-1-95-08 on küll selgitatud, mida tähendab lause osa "*muutub sissenõutavaks arve esitamise*ga" (nõude sissenõutavus peab olema seotud arvete esitamisega), kuid endiselt ei ole päris täpselt selge, mida kujutab endast "*kalendriaasta, mil õigustatud isik võib arve esitada*".

Probleemiks tuleb analüüsi autori arvates käesoleva kaasuse puhul pidada seda, et kohus on valesti arvutanud nõude sissenõutavaks muutumise aega. Nimelt muutub nõue VÕS § 82 lõike 7 kohaselt sissenõutavaks täitmiseks ettenähtud tähtaja **möödumisel**, seega juhul, kui arve esitatakse 31.12.2003 ja selle tasumiseks on aega 7 päeva, siis muutub summa sissenõutavaks mitte 7. vaid 8. jaanuaril 2004.

Nõude sissenõutavust ja aegumise algust käsitles ka **tsiviilasi nr 2-06-16931**. Antud asjas nõudis hageja kostjalt aktsiate müügilepingu järgi tasumisele kuuluva summa ja viivise tasumist. Kohtuotsustest nähtuvalt oli võla näol tegemist aktsiate müügilepingus ette nähtud "lisamaksete" tasumise kohustusega. Kuna kostja leidis, et nõue on aegunud, osutus vajalikuks tuvastada, millal muutus lisamaksete tasumise nõue sissenõutavaks.

Tallinna Ringkonnakohus märkis oma 20. märtsi 2008. a. otsuses,¹⁸ et müügilepingu kohaselt kohustus kostja tasuma lisamakse "mõistliku aja jooksul pärast lepingus sätestatud tehingute tegemist". Sellest järeldus, et pooled ei seadnud nõudeõiguse tekkimist sõltuvusse raha laekumisest, vaid tehingu tegemisest. Mõistlikuks tähtjaks pidas kohus antud asjaoludel ühte kuud. Kokkuvõttes leidis ringkonnakohus, et kohaldamisele kuulub TsÜS § 147 lg 3 esimene lause, mille kohaselt kokkulepitud tasu maksmise nõude aegumistähtaeg algab selle aasta lõppemisest, mil nõue muutub sissenõutavaks. Kuna antud juhul sõlmiti viimane leping, millega pooled olid seostanud mõistliku tähtaja kulgemise alguse, 25. detsembril 2002. a. ja kuna kohus pidas mõistlikuks tähtjaks ühte kuud, siis leidis kohus kokkuvõtlikult, et lisamaksete tasumise nõude aegumine algas 2003. a. lõppemisel. Kuna hageja esitas kohtusse nõude 5. juulil 2006, siis ei ole nõue aegunud. Seega kuigi nn lisamakseid ei käsitletud ei pooled ega ka kohus otseselt müügilepingu järgse müügihinnana, kohaldati vastava nõude aegumisele lepingujärgse tasu nõude aegumist reguleerivaid sätteid, mis on ka ilmselt õigustatud, sest olemuselt on tegemist ikkagi poolte vahel kokkulepitud summaga.

3.6. Aegumise peatumine

3.6.1. Läbirääkimised kui aegumise peatumise alus

Tsiviilasjas nr 2-07-3408 käsitles Tartu Ringkonnakohus oma 4. veebruari 2008. a. otsuses muu hulgas ka küsimust, kas lepingurikkumise tuvastamiseks kohtusse esitatud hagi võib analoogia põhjal käsitleda pooltevaheliste läbirääkimistena, mis TsÜS § 167 lõike 1 kohaselt peatavad aegumise kulgemise. Nimelt peatub TsÜS § 167 lõike 1 järgi nõude aegumine õigustatud ja kohustatud isiku vahel peetavate läbirääkimiste toimumise ajaks, kui läbirääkimisi peetakse nõude või asjaolu üle, millest nõue võib tuleneda. Ringkonnakohus leidis, et **lepingurikkumise tuvastamise hagi esitamine ei ole analoogia alusel käsitletav**

¹⁸ Käesolevas asjas esitati ka kassatsioonkaebus, kuid 28. mai 2008. a. määrusega jättis Riigikohus selle menetluse võtmata.

pooltevaheliste läbirääkimiste pidamisega ja märkis, et analoogia kohaldamiseks puudub alus, kuna kostja ei tunnistanud rikkumist ja just sel põhjusel esitas hageja rikkumise tuvastamise hagi kohtule.

3.6.2. Aegumise peatumine hagi esitamisega

Tsiviilasjas nr 2-07-3408 nõudis hageja kostjalt leppetrahvi tasumist, kuna kostja oli väidetavalt rikkunud lepingut. Kostja esitas aegumise vastuväite, väites, et nõue muutus sissenõutavaks juba alates hetkest, mil toimus lepingurikkumine. Hageja sellega ei nõustunud ja oli seisukohal, et leppetrahvi nõue muutus sissenõutavaks alles siis, kui kohus oli tuvastanud, et kostja on lepingulist kohustust rikkunud. Nimelt oli poolte vahel juba varem olnud üks kohtuvaidlus, mille objektiks oli lepingurikkumise tuvastamine ja seetõttu leidis hageja, et aegumine on igal juhul katkenud selles eelmises tsiviilasjas esitatud hagi esitamisega. Nii Tartu Maakohus oma 17. septembri 2007. a. otsusega kui ka Tartu Ringkonnakohus oma 4. veebruari 2008. a. otsusega leidsid, et nõue on aegunud. Maakohus rõhutas otsuses, et TsÜS § 160 lg 1 kohaldamiseks peab olema tegemist sama nõude esitamisega erinevatel aegadel. Kui leppetrahvi saaks nõuda vaid peale lepingulise kohustuse kohtulikku tuvastatust, siis oleks leppetrahvinõude puhul välistatud 3-aastane tehingust tulenev aegumise regulatsioon vastavalt TsÜS § 146 lõikele 1, mis ei ole ilmselt olnud seadusandja mõte.

Ringkonnakohus märkis, et hagejal ei olnud takistatud hagi esitamine lepingus sätestatud kohustuse rikkumise tõttu kostja vastu leppetrahvi nõudes juba 2003. aastal, kuid hageja valis tookord õiguskaitsevahendiks lepingu rikkumise tuvastamise nõude esitamise. Asjaolu, et kostja eitas lepingurikkumist, ei tähenda ringkonnakohtu arvates seda, et hageja ei võinud lepingurikkumise motiivil nõuet esitada.

Seega leidsid kohtud, et **aegumise peatumise aluseks ei ole õigussuhte tuvastamise nõude esitamine kohtule**, vaid TsÜS § 160 lõike 1 mõtte kohaselt peatub aegumine õigustatud isiku poolt hagi esitamisega ainult nõude rahuldamiseks või tunnustamiseks. Antud juhul esitati esialgses menetluses nõue lepingurikkumise tuvastamiseks, aegumise peatumise kohaldamiseks oleks aga tulnud esitada hagi leppetrahvi nõude tunnustamiseks või leppetrahvi sissenõudmiseks.¹⁹

Täiendavalt tuleks siinkohal lisada, et Riigikohus on selgitanud, et leppetrahvi nõude aegumise alguse arvestamisel tuleb kohaldada TsÜS § 147 lõike 3 esimest lauset (vt ka analüüsi alajaotus 2.6.6.).

Aegumise peatumine hagi esitamisega oli kõne all ka **tsiviilasjas nr 2-05-10920**. Tegemist oli alusetust rikastumisest tuleneva nõudega. Hageja oli kandnud raha väidetavalt kostja T.L. palvel kostja K.M. arvele, vastava rahaga pidi omandatama kinnistu. Kinnistut omandada ei õnnestunud, mistõttu hagejal tekkis alusetust rikastumisest tulenev nõue ja probleemiks oli see, kelle vastu ja millisel õiguslikul alusel ta oleks pidanud nõude esitada. Ringkonnakohus leidis, et TsÜS § 160 lg 1 kohaldamise eelduseks on muuhulgas see, et hagi esitatakse õige kostja vastu. Kuna käesoleval juhul esitas hageja aegumise tähtaja piires hagi üksnes selle kostja vastu, kelle vastu hagejal ei olnud alusetu rikastumuse nõuet, siis ei peatanud nimetatud hagi esitamine selle nõude aegumise kulgu, mis hagejal oli teise (ehk õige) kostja vastu.

¹⁹ Asjas esitatud kassatsioonkaebuse jättis Riigikohus 5.05. 2008 menetlusse võtmata.

3.6.3. Aegumise peatumine kriminaalasjas tsiviilhagejaks tunnistamisega

Kriminaalasjas tsiviilhagejaks tunnistamine peatab aegumise kulgemise

Tsiviilasjas nr 2-06-24010 nõudis hageja kostjalt 14. aprillil 2002. a. toimunud liiklusõnnetusega põhjustatud mittevahalise kahju hüvitamist. Kostja mõisteti kriminaalasjas süüdi, hageja tsiviilhagi mittevahalise kahju nõudes jäeti kriminaalasja raames läbi vaatamata. Maakohus leidis, et mittevahalise kahju hüvitamise nõue ei ole aegunud, kuigi hageja sai oma õiguste rikkumisest teada rohkem kui 3 aastat enne hagi esitamist. Tartu Ringkonnakohus oma 20. detsembri 2007. a. otsuses nõustus maakohu lõppjäreldestega, märkis aga täiendavalt, et antud juhul tunnistati hageja kriminaalasjas tsiviilhagejaks 29. novembril 2002, seega peatus nimetatud toiminguga aegumise kulg TsÜS § 160 lõike 1 alusel. Aegumise peatumine kestis kuni kriminaalasjas tehtud kohtulahendi jõustumiseni. Kuna kriminaalasjas tehtud lahendiga jäeti hagi läbi vaatamata, siis kohaldub TsMS § 426 lõikes 1 sätestatud tagajärg ja hageja võib pöörduda kohtusse uue hagiga. Kuna otsus kriminaalasjas jõustus 30. mail 2006. a. ja käesolev hagi on esitatud kohtusse 4. septembril 2006, siis ei ole nõue aegunud.²⁰

3.6.4. Ajutine töövõimetus kui võimalik peatumise alus

Aegumise peatumist käsitles kohus ka **tsiviilasjas nr 2-07-50043**. Nimetatud kohtuasjas oli küsimuseks, kas hageja ajutine töövõimetus võib olla asjaoluks, mis peatab aegumise. Kuna tegemist oli töövaidlusega, kus kehtivad nõuete esitamiseks üldisega võrreldes lühendatud tähtajad, siis on selline probleemipüstitus mõistetav. Tallinna Ringkonnakohus märkis oma 17. septembri 2008. a. otsuses, et TLS § 55 p 4 kohaselt peatub tööleping ajaks, mil töötaja on ajutiselt töövõimetu. Samuti on töötaja ajutise töövõimetus ajal keelatud lõpetada temaga töölepingut tööandja algatusel TLS § 86 p 6 alusel. Seaduse mõttest tuleneb, et kui töövõimetus ajal ei saa töötajaga töölepingut lõpetada TLS § 86 p 6 alusel, siis ei oma õiguslikku tähendust ka sellest teavitamine haiguse ajal ning töötaja on õigustatud pöörduma kohtusse oma õiguste kaitseks pärast ajutise töövõimetus lõppemist. Maakohus tuvastas, et hageja pöördus kohtusse enne ajutise töövõimetus lõppemist, mistõttu nõue ei ole aegunud.

Täiendavalt ringkonnakohtu otsuses märgitule tuleks lisada, et vastavalt TsÜS §-le 163 peatub aegumine, kui õigustatud isik ei saa aegumistähtaja viimase kuue kuu jooksul vääramatut jõu tõttu oma õigusi kohtus või muul seaduses sätestatud viisil kaitsta. Aegumise peatumine lõpeb, kui lõpeb vääramatut jõu mõju. Vääramatut jõu mõiste annab VÕS § 103 lg 2 ja selle kohaselt on vääramatut jõud asjaolu, mida võlgnik ei saanud mõjutada ja mõistlikkuse põhimõttest lähtudes ei saanud temalt oodata, et ta kohustuse tekkimise ajal selle asjaoluga arvestaks või seda väldiks või takistava asjaolu või selle tagajärje ületaks. Ajutist töövõimetus võib analüüsi autori arvates pidada asjaoluks, mida aegumise regulatsiooni seisukohast saaks käsitleda vääramatut jõuna. Seega tuleks isegi juhul, kui asuda seisukohale, et aegumise kulgemine algab töölepingu lõpetamisest teadasaamisest ja töötaja saab sellest teada enne haigestumist või haigestumise ajal, lugeda aegumine peatunuks.

²⁰ 3.03. 2008 jättis Riigikohus asjas esitatud kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

3.6.5. Avalduse esitamine kohtueelses menetluses kui peatumise alus

Tsiviilasjas nr 2-07-21201 käsitles kohus mittetulundusühingu liikme ühingust väljaarvamise otsuse vaidlustamisega seonduvat ning üheks küsimuseks oli ka aegumise kulg ning selle peatumine. TsÜS § 38 lõike 1 kohaselt võib huvitatud isik nõuda kohtus juriidilise isiku organi seaduse või põhikirjaga vastuolus oleva otsuse kehtetuks tunnistamist ja sama paragrahvi viienda lõike kohaselt on organi otsuse kehtetuks tunnistamise nõude aegumistähtaeg **kolm kuud alates otsuse vastuvõtmisest**. Antud asjas otsustas juhatus 1. detsembril 2006. a arvata hageja mittetulundusühingust välja. 24. veebruaril 2007. a. esitas hageja kostja üldkoosolekule avalduse, milles taotles kostja juhatuse 1. detsembri 2006. a otsuse vastava punkti kehtetuks tunnistamist. 14. märtsil 2007 vastas juhatuse liige hagejale, et hageja taotlus on alusetu ja põhjendamatu ning taotluse osas võtab seisukoha kostja järgmine korraline üldkoosolek. Lubatud üldkoosolekut aga kokku ei kutsunud ja üldkoosoleku toimumise kohta kostja mingeid tõendeid ei esitanud. 25. mail 2007. aastal esitas hageja kohtule hagi kostja juhatuse 1. detsembri 2006. a otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Pärnu Maakohus oma 10. jaanuari 2008. a. otsuses leidis, et nõue ei ole aegunud, sest aegumine peatus avalduse esitamisega üldkoosolekule. TsÜS § 160 lõike 2 p 4 alusel peatab avalduse esitamine seaduses sätestatud kohtueelses menetluses aegumise ning TsÜS § 168 alusel ei arvata aega, mille kestel oli aegumine peatunud, aegumistähtaja hulka. Selle seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus oma 10. septembri 2008. a. otsuses.²¹

Seega näitab kohtupraktika, et avalduseks kohtueelses menetluses, mille esitamine peatab aegumise, on peetud ka mittetulundusühingu üldkoosolekule esitatud avaldust. MTÜS § 16 lg 4 näeb ette liikme väljaarvamise vaidlustamise regulatsiooni ja selle kohaselt juhul, kui liikme väljaarvamise otsustab juhatus, võib liige nõuda väljaarvamise otsustamist üldkoosoleku poolt. Kui liikme on välja arvanud mittetulundusühingu muu selleks pädev organ, võib üldkoosolek väljaarvamise otsuse väljaarvatud liikme avalduse alusel kehtetuks tunnistada. Loomulikult säilib liikmel võimalus pöörduda oma väljaarvamise vaidlustamiseks lõppastmes ka kohtusse ja selles mõttes võib väljaarvamise vaidlustamist üldkoosolekul pidada tõesti ka seaduses sätestatud kohtueelseks menetluseks.

Täiendavalt tuleks märkida veel ka seda, et TsÜS § 168 lõike 2 kohaselt ei aegu nõue igal juhul enne kahe kuu möödumist aegumise peatumise lõppemisest, seega ei olnud käesoleval juhul tõenäoliselt alust aegumise vastuväite kohaldamiseks.

3.6.6. Kohtupädevuse muutumine ja aegumise peatumine

Tsiviilasjas nr 2-06-15780 esitas hageja notari vastu kahju hüvitamise nõude. Nõue tulenes testamendi väidetavast õigusvastasest tõestamisest, mis toimus 1994. a. novembris. 2004. a. oktoobris esitas hageja kahjunõude halduskohtusse, sest enne 1.01.2006 allusid notari vastu esitatud nõuded halduskohtule. 1. jaanuaril 2006 muudeti kohtupädevust ja nõuded notarite vastu toodi halduskohtu pädevusest üle üldkohtu pädevusse. Sellest tulenevalt lõpetas halduskohus 12. juunil 2006 asja menetluse. 26. juunil 2006 esitas hageja nõude üldkohtusse. Kostja tugines nõude aegumisele ja leidis, et vaatamata asjaolule, et vahepeal toimus menetlus halduskohtus, on nõue ikkagi aegunud. Kostja viitas sellele, et TsÜS § 160 ei sisalda alust, mille kohaselt aegumine peatuks kaebuse esitamisega halduskohtusse. Nii Harju Maakohus oma 9. novembri 2007. a. vaheotsuses kui ka Tallinna Ringkonnakohus oma 11. aprilli 2008.

²¹ Käesolevas asjas esitati ka kassatsioonkaebus, mille Riigikohus 22. detsembril 2008. a. jättis menetlusse võtmata.

a. otsuses jätsid aegumise kohaldamata. Mõlemad kohtud rõhutasid, et **seadusandja poolt kohtupädevuse muutmise menetluse kestel ei või tuua isikule kaasa negatiivseid ja seaduse eesmärgiga ilmselgelt vastuolus olevaid tagajärgi.**

Ühest küljest on tegemist erandliku juhtumiga, samas võib käesoleva kaasuse pinnalt küsida, kas juhul, kui isik eksib õigussuhte kvalifitseerimisel ja tõepoolest pöörduv kõigepealt nõudega halduskohtusse, saab samuti väita, et nõude aegumine peatub asja halduskohtus menetlemise ajaks. Küsimus on siinkohal selles, mil määral kannab oma õiguste maksmapanekut taotlev isik õigusest arusaamise riski, eriti kui arvestada asjaoluga, et halduskohtu ja üldkohtu pädevuse eristamine ei ole ei õigusteooria ega ka kohtupraktika kohaselt kuigi lihtne ülesanne.

Siinkohal oleks analüüsi autori arvates sobiv tuua teatud paralleel tähtaja ennistamise instituudi sisustamisega halduskohtumenetluses, kus Riigikohtu halduskolleegium on 16. jaanuari 2009. a. otsuses haldusasjas nr 3-3-1-75-08 selgitanud õigusest arusaamise ja tähtaja ennistamise seoseid. Riigikohus märkis nimetatud otsuses, et tähtaja ennistamiseks võib olla küllaldane põhjus õiguslikes küsimustes kogenematu inimese eksimus protsessitoimingutes. Tähtaja ületamine ei saa aga olla vabandav, kui kaebaja pole olnud piisavalt hoolikas selleks, et selgitada välja vaidluse algatamise kord, sh tähtajad. Vajaliku hoolsuse hindamisel tuleb arvestada nii objektiivseid asjaolusid (protsessiõigusliku küsimuse keerukus) kui ka subjektiivset külge, lähtudes kaebaja isikust ja tema kogemustest. Ka õiguslikult kogenematul isikul ei ole alust eeldada, et vaidlust saab lahendada suvalises korras ja määramatult pika aja jooksul

3.7. Aegumise katkemine

3.7.1. Aegumise katkemine võla osalise tasumisega

Tsiviilasjas nr 2-06-36760 tugines kostja nõude aegumisele, hageja aga leidis, et nõue ei ole aegunud, sest aegumine katkes, kuna kostja tasus teatud ajavahemiku jooksul osaliselt võlga. Kostja omakorda leidis, et ta ei ole tunnistanud seda summat, mida hagiavalduses nõutakse ega ole seda ka tasunud. Nii Pärnu Maakohus oma 28. septembri 2007. a. otsuses kui Tallinna Ringkonnakohus oma 16. juuni 2008. a. otsuses leidsid, et aegumine tuleb võla osalise tasumisega lugeda katkenuks, sest võla osaline tasumine on nõude tunnustamine ja TsÜS § 158 lg 1 mõttes seega ka aegumise katkemise alus. Ringkonnakohus märkis, et nõude tunnustamise seisukohalt **ei ole oluline** ka see, **kas kostja tasus oma võla isiklikult või tegi seda kolmas isik tema korraldusel.**

3.7.2. Aegumise katkemine nõude tunnustamisega

Tsiviilasjas nr 2-06-10403 oli tegemist pankrotimenetlusega ja üheks vaidlusküsimuseks oli pankrotiavalduse aluseks olevate nõuete aegumine. Pankrotivõlgnik tugines nõuete aegumisele, võlausaldajad aga väitsid, et nõuete kajastamisega võlgniku raamatupidamises ja hiljem vormistatud saldokinnitustega on võlgnik nõudeid tunnustanud ja et TsÜS § 158 lõike 1 kohaselt on see käsitletav nõude tunnustamisena.

Nii Harju Maakohus oma 26. juuni 2007. a. otsuses kui ka Tallinna Ringkonnakohus oma 20. veebruari 2008. a. otsuses leidsid, et nõuete aegumine ei ole katkenud. Ringkonnakohus märkis (otsuse p 36), et **kohustuse kajastamine raamatupidamises, sh majandusaasta aruandes ei katkesta aegumist, sest majandusaasta kajastab äriühingusisest aruandlust**

ega ole käsitletav kohustuse tunnustamisena TsÜS § 158 mõttes. Antud juhul näitasid võlgniku majandusaasta aruanded seda, et raamatupidamises olid arvel kohustused konsolideerimisgrupi ees, kuid see ei tõenda kohustusi konkreetsete võlausaldajate ees ja väidetud summas. Võlausaldajate endi poolt välja antud saldokinnitused ei tõenda, et võlgnik oleks nõudeid tunnustanud, sest puudub temapoolne kinnitus.

Teiseks juhtumiks, kus kohus käsitles aegumise katkemist nõude tunnustamisega, oli **tsiviilasi nr 2-08-9345**. Tegemist oli juhtumiga, kus võlasuhtes osales rohkem kui kaks isikut. Kaasuse asjaolud olid järgmised. Hagejal oli kostja 1 (äriühing) vastu nõue müügilepingu järgi tasumata summade maksmiseks. Müügilepingus oli kokku lepitud, et arved tuleb tasuda 5 päeva jooksul arvates arvel näidatud kuupäevast. Arved esitati 19.11.2004, 9.12.2004 ja 11.01.2005. 17. 02. 2005 ühines kohustusega võlgniku poolel kostja 2 (füüsiline isik). Hageja esitas hagi 12.03.2008.²²

Kohtud leidsid, et nõuded ei ole aegunud. Tartu Maakohus asus oma 30. septembri 2008. a. otsuses seisukohale, et nõuded muutusid sissenõutavaks vastavalt 25.11.2004, 15.12. 2004 ja 17.01.2005. Samas leidis maakohus, et kuna 17.02.2005 ühines võlgniku poolel kohustusega kostja 2, siis järelikult katkes 17.02.2005 nõude aegumine. Nõude aegumine algas uuesti solidaarvõlgniku kohustuse sissenõutavaks muutumisega 18.03.2005. Eelnevast järeldas kohus, et nõue oleks sellisel juhul pidanud aeguma 18.03.2008.

Tartu Ringkonnakohus märkis 12. detsembri 2008. a. otsuses, et maakohus arvutas valesti aegumistähtaega, mis eeldusel, et arvete alusel tuli teha kolm makset, muutusid TsÜS § 147 lg 3 teise lause alusel sissenõutavaks vastavalt 2004. a. ja 2005. a. lõppemisel. Kui kolmas makseosa muutus sissenõutavaks alles 2005. a. lõppedes, siis sai nõue aeguda alles 1. 01. 2009.

Võlasuhte kvalifitseerimise osas leidis ringkonnakohus, et tegemist oli kohustusega ühinemisega VÕS § 178 kohaselt. Seda, et kostja 2 soovis kohustusega ühineda, kinnitas ringkonnakohtu arvates ka asjaolu, et ta oli kostja 1 (äriühingu) ainuosanik ja juhatuse liige, ta oli sõlminud äriühingu seadusliku esindajana vaidlusaluse lepingu ning sellest tulenevalt oli tal õiguslik huvi kohustuse täitmise vastu.

Eeltoodust tulenevalt leidis ringkonnakohus, et kuna kostja 2 oli sõlminud kokkuleppe võla tasumiseks, kinnitades, et ta on ka ise vastutav võlgnevuse tekkimise eest ja on teadlik võlgnevuse tekkimise alustest ning võlgniku kohustustest kreditori ees, siis muutus ta kohustatud isikuks ning tulenevalt TsÜS § 158 lõikest 1 katkes aegumine kohustatud isiku poolt nõude tunnustamisega.

Ringkonnakohus leidis seega, et kui võlgniku poolel ühineb võlaga kolmas isik, kes muutub lepingu järgi kohustatud isikuks, siis saab seda lugeda nõude tunnustamiseks kohustatud isiku poolt, mis katkestab aegumise. Samuti märkis ringkonnakohus, et iseenesest ei ole tähendust asjaolul, kas kokkuleppe näol on tegemist kohustusega ühinemisega VÕS § 178 järgi või käenduslepinguga.²³

Tsiviilasjas nr 2-07-1860 vaidlesid pooled selle üle, mis võib olla käsitletav nõude tunnustamisena tagatise andmise teel. Hageja ja kostja vahel oli laenuleping, mille järgi

²² Antud asjas tuleb selguse huvides lisada veel ka seda, et kostja 1 (äriühing) kustutati kohtumenetluse ajal äriregistrist.

²³ Tartu Ringkonnakohtu otsus käesolevas tsiviilasjas on jõustunud. Kumbki pooltest kassatsioonkaebust ei esitanud.

hageja andis kostjale laenu sõiduauto ostmiseks. Laenusumma maksti välja auto müüjale. Kostja laenulepingust tulenevat maksekohustust ei täitnud ja andis auto üle müüjale.

Hageja kui laenuandja esitas nõude tasumata laenusumma, intresside ja viiviste väljamõistmiseks. Õiguslik vaidlus ülalnimetatud kohtuasjas keskendus sellele, kas auto üleandmist müüjale saab pidada nõude tunnustamiseks TsÜS § 158 lg 1 järgi.

Harju Maakohus asus oma 9. detsembri 2008. a. otsuses seisukohale, et nõue on aegunud TsÜS § 146 lg 1 järgi ning sõiduki tagastamist ei saa lugeda kostja poolt nõude tunnustamiseks. Maakohus põhjendas oma seisukohta sellega, et auto anti üle müüjale, mitte laenuandjale.

Tallinna Ringkonnakohus nõustus maakohtuga ja märkis oma 9. detsembri 2008. a. otsuses, et maakohus kohaldas TsÜS § 158 õigesti. Kuigi hageja vähendas enda väitel kostja võlga 6000 krooni võrra seoses sõiduki tagastamisega, oli see hageja ühepoolne toiming, mis ei saa tõendada nõude tunnustamist kostja poolt.

3.8. Eri liiki nõuete aegumise erisused

3.8.1. Alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumine

Tsiviilasjas nr 2-04-853 käsitles Tallinna Ringkonnakohus oma 20. veebruari 2008. a. otsuses²⁴ alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumistähtajaga seonduvat. Kohaldamisele kuulus kuni 2002. a. 1. juulini kehtinud TsÜS § 116, mille kohaselt algas aegumine päevast, mil isik sai teada või pidi teada saama oma õiguse rikkumisest. Hageja oli seisukohal, et antud juhul kuulub kohaldamisele pikem aegumistähtaeg, sest tema nõue on oma olemuselt pärimisõiguslik nõue. Nimelt oli ta elamu, mille omandi ta elamualuse maa teisele isikule kinnistamise tõttu kaotas ja millega seonduvalt ta rahalise nõude esitas, omandanud pärimise teel. Ringkonnakohus leidis, et tegemist ei ole pärimisõigusliku nõudega ja märkis otsuses, et pärandvara jagamise nõuet ei saa esitada vara suhtes, mida pärandvara koosseisus ei eksisteeri (p 55).

Tsiviilasjas nr 2-06-8009 esitas hageja nõude alusetu rikastumise teel saadu tagastamiseks. Kuna kostja palus kohaldada aegumist, siis vaidlesid pooled selle üle, millal sai hageja teada oma alusetust rikastumisest tulenevast nõudest. Nõue tulenes faktiliselt asjaolust, et hageja ehitas kostja kinnistule dreneažitrassi. Trassi ehitamine toimus 1997. aastal. Hageja esitas hagi 4. aprillil 2006. a. Harju Maakohus oma 12. mai 2008. a. otsuses leidis, et nõue on aegunud. Hageja arvates maakohus eksis, kui lähtus eeldusest, et hageja pidi alusetust rikastumisest tulenevast nõudest olema teadlik juba trasside rajamise ajal ja et tegelikult sai ta nõude olemasolust teada alles siis, kui jõudis lõpule kohtuvaidlus, mida peeti trasside omandiõiguse üle ja mis lõppes hagejale ebasoodsalt (RKTko 3-2-1-65-04). Hageja väitis, et enne nimetatud otsust pidas ta jätkuvalt võimalikuks, et ta on trasside omanik. Ta tugines ka sellele, et tegemist oli siiski keeruka õigusvaidlusega ja et isegi esimese astme kohus jagas tema seisukohta ja märkis otsuses, et trassid kuuluvad hagejale. Sellest järeldas hageja, et ta ei pidanud teadma, et tal on tegelikult alusetust rikastumisest tulenev nõue.

²⁴ Antud asja vaatas kassatsioonimenetluses läbi ka Riigikohus (RKTko 3-2-1-86-08), kuid selles küsimuses otsust ei vaidlustatud, seega ei andnud Riigikohus nõude aegumisele hinnangut.

Tallinna Ringkonnakohus märkis käesolevas tsiviilasjas 19. septembril 2008. a. tehtud otsuses, et omandivaidluses tehtud Riigikohtu otsusega ei muutunud õiguslik olukord ja see, et hageja eksis asjaoludele hinnangu andmisel, ei mõjuta aegumise algust ega kulgu. Seega leidis kohus, et **alusetust rikastumisest tuleneva nõude aegumise seisukohast on oluline mitte teadmine õiguslikust, vaid faktilisest olukorrast.**²⁵

Analüüsi autor leiab, et selline riskide paigutamine võib keerulises õigussüsteemis menetlusosalistele teatud juhtudel siiski üsna koormav olla. Õigusteooria vaatepunktist on aga niisugune konstruktsioon ilmselt õige, sest nõude aegumise algus on põhimõtteliselt seotud selle sissenõutavusega ja sissenõutav on alusetust rikastumisest tulenev nõue alates hetkest, mil vastavad faktilised asjaolud esinesid. Sellest nähtub, et tsiviilasjades paigutab seadusandja elulistele asjaoludele õige juriidilise hinnangu andmise riski menetlusosalisele. Kohtul on seejuures võimalus teatava juhtumikohase õigluse rakendamiseks, kuid seda võimalust tuleb kasutada ettevaatlikult.

3.8.2. Kahju hüvitamise nõude aegumine

Tsiviilasjas nr 2-02-202 oli tegemist 2002. a. veebruaris-märtsis hagejale üleujutuse tulemusena tekkinud kahju hüvitamise nõudega. Vaidluse objektiks oli aegumise kulgemise algus TsÜS § 150 lõike 1 alusel (kahju õigusvastasest tekitamisest tuleneva nõude aegumistähtaeg on kolm aastat **ajast, mil õigustatud isik kahjust ja kahju hüvitama kohustatud isikust teada sai või pidi teada saama**).

2002. a. jaanuaris tekkis hageja elamu läheduses kraavide sulavetega täitumise tulemusena üleujutus, milles sai 2002. a. veebruaris-märtsis kannatada hagejale kuuluv elamu. 2002. a. juulis esitas hageja maakohtule hagi kindlustusseltsi vastu kindlustuslepingu alusel kahju väljamõistmiseks, 15. jaanuaril 2003 esitas hageja hagi ka kohaliku omavalitsusüksuse vastu. Tartu Maakohus rahuldab 22. detsembri 2003. a. otsusega hagi kindlustusandja vastu. Tartu Ringkonnakohtu 18.05.2004 otsusega maakohtu otsus tühistati ja asi saadeti uueks arutamiseks Tartu Maakohtule.

28. septembril 2005 kohtuistungil esitas hageja taotluse kaasata kostjana Tartu Maaparandusbüroo. 18.oktoobril 2005 esitas hageja kohtule avalduse nõude suurendamiseks, kus oli kostjana näidatud Tartu Maaparandusbüroo. Korrektse hagi Eesti Vabariigi vastu Põllumajandusministeeriumi kaudu esitas hageja kohtule 18. novembril 2005. a.

Hageja oli seisukohal, et hagi Eesti Vabariigi vastu ei ole aegunud, kuna **hagejale oli pikka aega teadmata, kelle haldusalas ja hooldamisel on maaparandussüsteem ja selle juurde kuuluv tee alt kulgev trass**. Tartu Maaparandusbüroo ei vastanud tema 6.12.2004 ja 7.10.2005 päringutele. Sellest, et kahju tekitanud isikuks võib olla Tartu Maaparandusbüroo, sai hageja esmakordselt teada 23. jaanuaril 2003. Seega on asjas kohane kohaldada TsÜS § 150 lõikes 3 sätestatud 10-aastast tähtaega sündmuse toimumisest.

Nii Tartu Maakohus oma 12. oktoobri 2006. a. otsuses kui ka Tartu Ringkonnakohus 26. veebruari 2007. a. otsuses (p 9) leidsid, et nõude aegumisele tuleb antud juhul kohaldada enne 1. juulit 2002 kehtinud TsÜS-i regulatsiooni. TsÜS § 116 (redaktsioon 1.01.2000-1.07.2002) kohaselt algas aegumistähtaja kulg päevast, mil isik sai teada või pidi teada saama oma õiguse rikkumisest. Seaduses võis sätestada ka hagemisõiguse tekkimise muu aja. Ringkonnakohus

²⁵ Antud tsiviilasjas esitati ka kassatsioonkaebus, mille Riigikohus 11. märtsil 2009. a. jättis menetlusse võtmata.

leidis, et kuna seaduses muud aega sätestatud ei ole, siis algas käesolevas asjas Eesti Vabariigi vastu esitatud nõude aegumise kulgemine 2002. a. märtsis ehk kahju tekkimise ajal.

Ringkonnakohus märkis ka seda, et hageja väide, et ta sai alles 16.02.2006 teada, et kahju tekitanud isik on Eesti Vabariik Põllumajandusministeeriumi ja Tartu Maaparandusbüroo kaudu, ei ole asjakohane, kuna **enne 1.07.2002 alanud hagi aegumisele ei kohaldu hilisem tsiviilseaduse regulatsioon, mis seab aegumise kulgemise alguse sõltuvusse nii õigustatud isiku kahjust teadasaamisest kui ka kahju hüvitama kohustatud isikust teadasaamisest** või ajast, mil isik pidi sellest teada saama (TsÜS § 150 lg 1).

3.8.3. Töövaidlusega seotud nõuete aegumine

Töövaidluskomisjonile esitatud nõude ja hiljem kohtusse esitatud nõude samasus, nõude muutmine ja selle seosed aegumisega

Üheks kohtupraktikas seoses aegumisega tihti tõusetuvaks küsimuseks on olnud ka see, **kuivõrd võib esialgselt esitatud nõuet muuta, et see oleks endiselt käsitletav sama nõudena**. Levinuimaks valdkonnaks on selles küsimuses siiani olnud töövaidlused, sest seal menetletakse paljusid nõudeid kohtueelses menetluses töövaidluskomisjonis ja kui hiljem esitatakse ka hagi, siis on hagi tihtipeale väljendatud teistsugused nõuded kui olid töövaidluskomisjonile esitatud esialgses avalduses. Kuna töövaidluses on nõuete aegumistähtajad väga lühikesed ja töötajad esindavad ennast töövaidluskomisjonis sageli ise, siis on nõuete hilisem ümberformuleerimine üsna levinud.

Tsiviilasjas nr 2-07-25444 esitas hageja kohtusse hagi ja palus tunnistada temaga töölepingu lõpetamine ebaseaduslikuks, ennistada ta tööle ning mõista kostjalt hageja kasuks välja keskmine palk sunnitud töölt puudumise aja eest, saamatajäänud töötasu, õhtutundide lisatasu, puhkusehüvitis ja viivis 0,5% päevas väljamaksmisega viivitatud aja eest palgaseaduse § 35 alusel. Kostja leidis, et hagi töölepingu lõpetamise ebaseaduslikuks tunnistamiseks, tööle ennistamiseks ja sunnitud töölt puudumise aja eest palga saamiseks on aegunud ja palus kohtul kohaldada aegumist. Kostja väitel muutis hageja töövaidluskomisjoni istungil 30.05.2007 oma nõuet ning loobus tööle ennistamise ja sunnitud töölt puudumise aja eest keskmise palga nõudest. Lõplikuks nõudeks jäi töölepingu lõpetamise ebaseaduslikuks tunnistamine ja selle eest hüvituseks kuue kuu keskmise palga saamine. Seega on hageja pöördunud kohtusse uue nõudega (töölepingu lõpetamise ebaseaduslikuks tunnistamine, tööle ennistamine ja sunnitud töölt puudumise aja eest palga saamine). ITVS § 6 lg 2 kohaselt on töölepingu lõpetamise õigsuse vaidlustamise tähtaeg üks kuu. Tööleping hagejaga lõppes 16.03.2007, seega oleks hageja pidanud eelnimetatud nõuetega pöörduma kohtusse hiljemalt 16.04.2007.

Tartu Maakohus kohaldas oma 10. juuni 2008. a. otsuses aegumist. Ringkonnakohus ei nõustunud maakohtuga ja märkis 31. oktoobri 2008. a. otsuses, et kuigi ITVS § 20 lg 2¹ kohaselt on avaldajal õigus istungil avalduses esitatud nõuetest osaliselt või täielikult loobuda, ei nähtu töövaidluskomisjoni protokollist ega ka otsusest, et töötaja oleks mõnest nõudest loobunud. Samuti selgitas ringkonnakohus, et ITVS ei näe küll ette, kuidas peab komisjon nõudest loobumise korral käituma, kuid analoogia põhjal on kohaldatavad TsMS §-d 428, 429 ja 431, mille kohaselt peab loobumise vastu võtmisel selgitama avaldajale loobumise tagajärgi, samuti peab komisjon loobunud nõude osas tegema lahendi, millest nähtub, et menetlus on lõpetatud seoses nõudest loobumisega. Seda aga antud juhul tehtud ei ole.

Täiendavalt märkis ringkonnakohus, et nõue ei oleks aegunud ka juhul, kui hageja oleks töövaidluskomisjoni istungil osadest nõuetest loobunud ja komisjon oleks loobumise nõuetekohaselt vastu võtnud, sest TsÜS § 160 lg 1 p 4 kohaselt peatub aegumine õigustatud isiku poolt avalduse esitamisel seaduses sätestatud kohtueelses menetluses, sõltumata sellest, kas menetluses tehakse täitedokumentideks olev otsus. TsÜS § 168 lg 1 ja 2 kohaselt ei arvestata aegumistähtaaja hulka aega, mille kestel aegumine oli peatunud. Nõue ei aegu enne kahe kuu möödumist aegumise peatumise lõppemisest, kui seaduses ei ole ette nähtud, et nõue ei aegu pikema aja jooksul.

Kirjeldatud lahendist nähtub, et juhul, kui kostja väidab, et hageja nõue on aegunud põhjusel, et isik on sellest nõudest vahepeal loobunud, peab kohus kontrollima, kas loobumine on nõuetekohaselt dokumenteeritud.

Analüüsi autori arvates peaks nõude, millest töövaidluskomisjonis korrektselt loobuti, maksmapanek TsMS § 371 lg 1 p 4 alusel siiski hiljem olema takistatud.²⁶

Ka **tsiviilasjas nr 2-06-35743** põhjustas vaidluse see, et hageja muutis töövaidluskomisjonile esialgselt esitatud nõuet. Tähtaegselt (1 kuu jooksul arvates päevast, mil ta sai teada oma õiguste rikkumisest) esitas hageja töövaidluskomisjonile avalduse, milles tõi välja asjaolud, millele tuginedes ta pidas kostja poolt töölepingu lõpetamist ebaseaduslikuks, selgitas, et ta ei soovi töötamist kostja juures jätkata ning palus välja mõista TLS § 117 lg 2 alusel 3 kuu keskmine palk. Hiljem, menetluse käigus, sõnastas hageja nõude ümber ja palus lisaks algselt nõutule tuvastada ka töölepingu lõpetamise ebaseaduslikkuse. Kostja leidis, et töölepingu lõpetamise ebaseaduslikkuse tuvastamise nõue on aegunud. Töövaidluskomisjon nõustus kostjaga ja jättis avalduse rahuldamata põhjusel, et töötaja ei vaidlustanud töölepingu lõpetamist.

Vastavalt TLS § 117 lg-tele 1-3 võib töötaja töölepingu ebaseadusliku lõpetamise korral nõuda enda tööle ennistamist, töölepingu lõpetamise aluse formuleeringu muutmist ja sunnitud töölt puudumise aja eest keskmise palga maksmist ning juhul, kui töötaja loobub tööle ennistamisest, on tööandja töölepingu ebaseaduslikul lõpetamisel kohustatud maksuma töötajale hüvitust kuni kuue kuu keskmise palga ulatuses. TLS § 143 lg 2 kohaselt võivad pooled töölepingu lõpetamise õigsuse vaidlustamiseks pöörduda töövaidlusorganisse ühe kuu jooksul, arvates päevast, mis järgnes päevale, mil nad said teada või oleksid pidanud teada saada oma õiguste rikkumisest. Sama tuleneb ka ITVS § 6 lõikest 2. Vastavalt ITVS § 14 lõikele 3 peab avaldaja töövaidluskomisjonile esitatud avalduses märkima selgelt ja ühemõtteliselt esitatud nõude ja selle aluseks olevad asjaolud.

Harju Maakohus leidis oma 23. märtsil 2008. a. otsuses, et töölepingu lõpetamise ebaseaduslikuks tunnistamise nõue on esitatud pärast ühekuulist tähtaega ja kohaldas sellele kostja taotlusele TsÜS § 143 järgi aegumist. Maakohus jättis hagi rahuldamata, märkides, et kuna hageja põhinõue töölepingu lõpetamise ebaseaduslikuks tunnistamiseks on aegunud, on TsÜS § 144 kohaselt aegunud ka kõrvalnõue hüvitise saamiseks. Tallinna Ringkonnakohus tühistas oma 2. septembri 2008. a. otsusega maakohtu otsuse ja saatis asja uueks läbivaatamiseks maakohtusse. Ringkonnakohus leidis, et **töövaidlusi lahendavad organid on avaldust tõlgendanud formaalselt ja viisil, mis jätab avalduse esitaja õigused kaitseta**. Avaldusest tuleneb, et nõude eesmärgiks oli nii töölepingu lõpetamise ebaseaduslikkuse

²⁶ TsMS § 371 lg 1 p 4 sätestab: kohus ei võta hagiavaldust menetlusse, kui on olemas jõustunud Eesti kohtu otsus või menetluse lõpetamise määrus, samuti Eestis tunnustamisele kuuluv välisriigi kohtu lahend või jõustunud lahend kohtueelses menetluses, mis on tehtud vaidluses samade poolte vahel sama eseme kohta samal alusel ja mis välistab samas asjas uue kohtusse pöördumise.

tunnustamine kui kostjalt lepingurikkumisega seotud hüvitise nõudmine, kuna avaldaja loobus lepingu täitmise (tööle ennistamise) nõudest.

Seega asus ringkonnakohus seisukohale, et **ka ebatäpselt sõnastatud nõue võib olla esitatud tähtaegselt** ja kohus peab nõudeid hindama sisuliselt, mitte formaalselt.

Tsiviilasjas nr 2-07-50043 vaieldi samuti töölepingu lõpetamise üle. Kohtu poolt tuvastatud asjaolude kohaselt lõpetas kostja hagejaga töölepingu TLS § 86 punkti 6 alusel 20. septembril 2007, hageja aga oli sel ajal haige. Ajutise töövõimetuse periood vältas 20. septembrist 2007 kuni 17. jaanuarini 2008. Hageja sai töölepingu lõpetamisest teada mõni päev pärast 19. oktoobrit 2007, kuid igal juhul enne 30. oktoobrit 2007. Hageja esitas 30. novembril 2007. a. Harju Maakotusse hagiavalduse ja 19. märtsil 2008. a. hagi eseme muutmise avalduse. Esialgses hakis palus hageja kohustada kostjat lõpetama tööleping TLS § 86 punkti 4 alusel pärast hageja ajutise töövõimetuse lõppemist. Nagu märkis Harju Maakohus oma 2. mai 2008. a. otsuses, ei nõudnud hageja esialgu küll sõnaselgelt töölepingu lõpetamise ebaseaduslikuks tunnistamist, kuid hagi aluseks oleva asjaoluna tõi hageja välja selle, et tööleping oli lõpetatud tema ajutise töövõimetuse ajal, mis ei ole töölepingu seaduse järgi lubatud. Seega palus hageja kohtul sisuliselt teha kindlaks, et tööleping oli tööandja poolt lõpetatud seadust rikkudes ehk ebaseaduslikult. Nõude sõnastus iseenesest näitas samuti seda, et töötaja vaidlustas töölepingu lõpetamise õigsust nii selle aluse kui tähtaja osas. Maakotuh seisukohaga nõustus oma 17. septembri 2008. a. otsuses ka Tallinna Ringkonnakohus.

Ka **tsiviilasjas nr 2-07-42390** vaidlesid pooled selle üle, millal saab töövaidluskomisjonile ja kohtule esitatud nõudeid pidada samadeks nõueteks.

Tallinna Ringkonnakohus oma 7. oktoobri 2008. a. otsuses (p-d 22-23) leidis, et nii töövaidluskomisjonile esitatud nõue kui ka kohtule esitatud nõue põhinevad täpselt samadel faktilistel asjaoludel ning töötaja eesmärk on sama, mistõttu on järgitud seaduses sätestatud vaidlustamise tähtaegu. Samuti märkis kohus, et TsMS § 376 lg 5 kohaselt **ei loeta hagi muutmiseks varem esitatud faktiliste või õiguslike väidete täiendamist või parandamist, ilma et muudetakse hagi aluseks olevaid põhilisi asjaolusid**. Samuti ei loeta hagi muutmiseks hageja põhinõude või kõrvalnõuete suurendamist, vähendamist, laiendamist või kitsendamist; esialgselt nõutud eseme asemel hilisema asjaolude muutuse tõttu teise eseme või muu hüve nõudmist. Kuna hageja oma 05.12.2007. a. avalduses hagi aluseks olevaid asjaolusid ei muutnud, tuli esitatud haginõude sõnastuse parandamise avaldust käsitleda just nõude parandamisena, mitte muutmisenä. TsMS haginõude parandamisele ajalisi piiranguid ei sätesta, samuti ei ole seaduses reguleeritud, et haginõude sõnastuse parandamist tuleb lugeda uue hagi esitamiseks.

Seega kui töötaja esialgu esitab töövaidluskomisjonile nõude, milles taotleb töölepingu lõppenuks tunnistamist ja hiljem kohtule kostjat töölepingu lõpetamiseks kohustava nõude, siis on tegemist samade nõuetega TLS ja ITVS tähenduses. Sellist tõlgendust tuleb pidada õigeks, sest töötaja peaks töövaidluses olema kaitstud selle vastu, et ta ei suuda oma nõuet alguses selgelt formuleerida ja hiljem nõuet täpsustades kaotab oma esialgse oskamatus tõttu nõudeõiguse.

Kokkuvõtteks võib sedalaadi juhtumite puhul öelda, et kohtu ülesandeks on vajadusel tõlgendada hageja nõuet ja teha kindlaks, millise tagajärje saavutamisele see suunatud on. Üksnes nõude sõnastuse järgi ja selle grammatilise tõlgendamise kaudu ei saa teha järeldusi selle kohta, kas hiljem esitatud täiendav nõue oli juba algselt esitatud nõudega hõlmatud või

kas nõude muutmisel on tegemist selle täpsema formuleerimisega või on tõesti tegemist uue iseseisva nõudega, mille puhul tuleb aegumist eraldi hinnata.

Tsiviilasjas nr 2-06-2025 vaidlesid pooled ITVS § 6 kohaldamise üle. Nimetatud sätte esimese lõike kohaselt on töösuhetest tulenevate õiguste tunnustamiseks ja rikutud õiguste kaitseks nõude esitamise üldtähtaeg töövaidluskomisjoni või kohtusse pöördumiseks neli kuud, teise lõike kohaselt on töölepingu lõpetamise õigsuse vaidlustamise nõude esitamise tähtaeg üks kuu ja kolmanda lõike kohaselt palga maksmise nõude esitamise tähtaeg kolm aastat. Antud kaasuses oli küsimus selles, kas hüvitisele kasutamata jäänud puhkuse eest kui lõpparve osale saab kohaldada 3-aastast aegumistähtaega. Maakohus kohaldas sellele nõudele kolmeaastast aegumistähtaega,²⁷ Tallinna Ringkonnakohus leidis aga oma 2. juuni 2008. a. otsuses, et **kasutamata jäänud puhkuse hüvitis ei ole seaduse mõtte kohaselt palga osa ja selle nõude aegumistähtaeg on seega ITVS § 6 lõike 1 kohaselt neli kuud.**

3.9. Aegumistähtaja eristamine muudest tähtaegadest

3.9.1. Juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tunnustamise nõude esitamise tähtaeg – aegumistähtaeg või õigustlõpetav tähtaeg?

Tallinna Ringkonnakohus väljendas oma 19. jaanuari 2009. a. otsuses tsiviilajas nr **2-07-27875** seisukohta juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamise tähtaja kohta. Nimetatud otsuses märgitakse, et TsÜS § 38 lg 3 on kehtinud erinevas redaktsioonis ja ka alates 1. juulist 2002 on seda sätet korduvalt muudetud. Näiteks sätestas nimetatud norm 1. 07. 2002 kuni 27.12.2003, et juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise või tühisuse tuvastamise hagi võib kohtule esitada kuue kuu jooksul otsuse vastuvõtmisest arvates. Kuni 1. jaanuarini 2006 kehtis redaktsioon, mille kohaselt võis juhul, kui tühise otsuse kohta oli tehtud kanne vastavasse registrisse, esitada hagi kohtusse 6 kuu jooksul arvates registrikandest. Alates 1. jaanuarist 2006 on tühisuse puhul seaduses sätestatud tagajärjeks see, et tühisusele ei saa enam tugineda, kui registrikandest on möödunud rohkem kui kaks aastat.

Käesoleva juhtumi raames vaidlesid pooled selle üle, kas asjaolu, et seadusest on kaotatud tühisuse vaidlustamise tähtaeg, võib anda võimaluse tugineda tühisusele sellise otsuse puhul, mille tegemise ajal seadus vaidlustustähtaja ette nägi.

Ringkonnakohus märkis, et seadusandja ei ole seadusest tühisuse tunnustamise nõude esitamise tähtaja kaotamisega soovinud anda võimalust selleks ajaks varem juba lõppenud tuvastushagi uueks esitamiseks ja et need nõuded, mis esitati tühisuse alusel varem, allusid seaduses varem sätestatud tähtaegadele. Lisaks märkis ringkonnakohus, et tegemist ei olnud aegumistähtaegadega, vaid õigustlõpetavate tähtaegadega, sest TsÜS-i kohaselt aeguvad sooritusnõuded, tuvastusnõuded aga mitte.

3.9.2. Kas ÄS § 166 lõikes 3 ette nähtud kohtusse pöördumise tähtaeg on aegumistähtaeg?

ÄS § 166 lõike 3 kohaselt võib osanik juhul, kui juhatus keeldub teabe andmisest või dokumentidega tutvumise võimaldamisest, nõuda, et tema nõudmise õigusparasuse üle

²⁷ Harju Maakohtu 29. jaanuari 2008. a. otsus tsiviilajas nr 2-06-2025.

otsustaks osanike koosolek, või esitada kahe nädala jooksul, alates juhatuse keeldumise saamisest, või nelja nädala jooksul, alates taotluse esitamisest, kui juhatus sellele ei ole vastanud, hagita menetluses kohtule avalduse juhatuse kohustamiseks teavet andma või dokumentidega tutvumist võimaldama.

Küsimus, kas ÄS § 166 lõikes 3 ette nähtud tähtaeg on aegumistähtaeg, tõusetus muude probleemide kõrval **tsiviilasjas nr 2-07-29670**, kus osanik esitas nõude juhatuse kohustamiseks dokumentidega tutvumise võimaldamiseks. Ühing tugines määruskaebuses muu hulgas asjaolule, et avaldaja ei pidanud kinni ÄS § 166 lõikes 3 nimetatud tähtajast. Tallinna Ringkonnakohus kohaldas oma 1. septembri 2008. a. määruses aegumist ja jättis avalduse rahuldamata. Samas juhtis ringkonnakohus määruse punktis 18 avaldaja tähelepanu asjaolule, et avalduse rahuldamata jätmine aegumise tõttu ei tähenda seda, et avaldajal ei ole enam võimalik pöörduda kohtu poole uue avaldusega. Nimelt on avaldajal tema õiguste rikkumise korral õigus vastavalt ÄS § 166 lõikele 3 pöörduda uuesti osanike koosoleku või juhatuse poole teabe andmise või dokumentidega tutvumise võimaldamiseks, ning alates juhatuse keeldumise saamisest kahe nädala jooksul või nelja nädala jooksul, alates taotluse esitamisest, kui juhatus sellele ei ole vastanud, esitada uus avaldus kohtule.

Analüüsi autori arvates tuleneb antud juhul tähtaja olemusest, et tegemist ei ole mitte aegumistähtaja, vaid õigustlõpetava tähtajaga.

3.9.3. PankrS § 106 lõikes 3 sätestatud tähtaja olemus

PankrS § 106 reguleerib nõuete või pandiõiguste tunnustamata jätmise vaidlustamisega seonduvat ja sätestab lõikes 1 ja 3 kaks erinevat tähtaega, mis on formuleeritud järgmiselt. Lõike 1 kohaselt "*võib hagi esitada ühe kuu jooksul, arvates päevast, mil koosolek jättis nõude või pandiõiguse tunnustamata.*" Lõike 3 kohaselt "*võib hagi esitada ühe kuu jooksul uue koosoleku kokkukutsumise nõude esitamisest arvates*".

Tsiviilasjas nr 2-06-27083 tekkis vaidlus tähtaja kulgemise alguse üle vastavalt PankrS § 106 lõikele 3. Pooled käsitlesid viidatud paragrahvis ette nähtud tähtaegu aegumistähtsajadena ja Harju Maakohus kohaldaski oma 26. septembri 2007. a. otsuses aegumist. Tallinna Ringkonnakohus selgitas 4. juuli 2008. a. otsuses küll PankrS § 106 lõigete omavahelisi seoseid, kuid sõnaselgelt ei väljendanud, kas tegemist on aegumistähtajaga või õigustlõpetava tähtajaga. Ringkonnakohus märkis lihtsalt, et "hagi on esitatud pärast seaduses selleks ettenähtud tähtaega ja tuleb juba ainuüksi sellest tulenevalt jätta rahuldamata." Sellest sõnastusest järeldub, et **pigem pidas ringkonnakohus tähtaega õigustlõpetavaks tähtajaks.**

3.9.4. VÕS § 108 lõikes 3 sätestatud mõistliku tähtaja ja aegumistähtaja vahekord

Tsiviilasjas nr 2-07-10916 palusid hagejad kohut kohustada kostjat lõpetama äritegevus temale kuuluval kinnistul (tegemist oli poolte vahel lepingus kokkulepitud tingimusega) ja mõista kostjalt hagejate kasuks välja leppetrahv. Kostja omakorda väitis, et nõue on aegunud, kuid viitas VÕS § 108 lõigetele 3 ja 5, mille kohaselt võib võlausaldaja nõuda sama paragrahvi lõikes 2 nimetatud kohustuse täitmist üksnes mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta sai kohustuse rikkumisest teada või pidi sellest teada saama. Kuna lepingu täitmise nõue esitati ligikaudu 1 aasta ja 10 kuud pärast seda, kui hageja oleks pidanud rikkumisest teada saama, siis leidis kostja, et hageja on kaotanud õiguse nõuda kohustuse täitmist.

Tallinna Ringkonnakohus selgitas oma 12. märtsi 2009. a. otsuses (p 26) VÕS § 108 lõikes 3 nimetatud "mõistliku tähtaja" olemust. VÕS § 108 lg 3 sätestab: Võlausaldaja võib nõuda kohustuse täitmist, mis ei seisne raha maksmises, üksnes mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta sai kohustuse rikkumisest teada või pidi sellest teada saama. Sarnaselt täitmisnõudele sätestab VÕS § 159 lg 2, et võlasuhte kahjustatud pool kaotab õiguse leppetrahvi nõuda, kui ta mõistliku aja jooksul pärast kohustuse rikkumise avastamist teisele lepingupoolele ei teata, et ta kavatses leppetrahvi nõuda. Viidatud normide mõtte kohaselt **on täitmisnõude esitamiseks kui õiguskaitsevahendi kasutamiseks ja leppetrahvi nõudmise kavatsusest teavitamiseks ette nähtud piiratud tähtaeg. Tegemist ei ole mitte aegumistähtajaga, vaid õigustlõpetava tähtajaga, mille möödumisel ei saa kohustuse täitmist nõuda ega leppetrahvi nõuet esitada.** Täitmisnõue lõpeb, kui võlausaldaja ei esita seda mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta sai kohustuse rikkumisest teada või pidi sellest teada saama ning leppetrahvi ei ole õigust nõuda, kui leppetrahvi nõudmise kavatsusest võlgnikku mõistliku aja jooksul ei teavitata, sõltumata sellest, et nõue ei ole aegunud. Nimetatud sätete eesmärk on tõkestada õiguste kuritarvitamist õiguskaitsevahendite kasutamisele ajalise piiri seadmisega ja kaitsta sellega võlasuhte kohustatud poolt. VÕS § 108 lg 3 tagab võlgnikule selguse selles, kas tal tuleb pärast lepingu rikkumist teha veel pingutusi kohustuse täitmiseks või võib ta edaspidi arvestada esmajoones rahaliste nõuetega. VÕS § 159 lg 2 omakorda võimaldab võlgnikul valmistuda leppetrahvi maksmiseks, võtta tarvitusele abinõusid kahju vähendamiseks ning annab võlgnikule selguse võimalike tulevaste kohustuste suhtes.

3.9.5. Tehingu tühistamise tähtaeg ei ole aegumistähtaeg, vaid õigustlõpetav tähtaeg

Tsiviilasjas nr 2-06-38308 esitas hageja müügilepingu asjaõiguslepingu tühisuse tunnustamise nõude ja kinnistusraamatu kande muutmiseks tahteavalduse tegemise kohustuse tuvastamise nõude. Pärnu Maakohus jättis oma 2. juuli 2008. a. vaheotsusega hagi aegumise tõttu rahuldamata. Kohus leidis, et õiguslikult esitas hageja kohtule tehingu tühistamise nõude, TsÜS § 99 aga näeb ette kuuekuulise tähtaja tehingu tühistamiseks, mis hakkab kulgema arvates tühistamise aluse põhjustanud asjaolu äralangemisest. Kuna nõue oli kohtusse esitatud kuuekuulist tähtaega ületades, siis järeldas kohus, et nõue on aegunud.²⁸ Tallinna Ringkonnakohus tühistas oma 30. jaanuari 2009. a. otsusega maakohtu vaheotsuse ja saatis tsiviilasja menetluse jätkamiseks tagasi esimese astme kohtule. Esiteks märkis ringkonnakohus, et tegemist ei ole tühistamise nõudega, hageja on esitanud kohtusse õigussuhte tuvastamise hagi, mis ei allu aegumisele. Teiseks viitas ringkonnakohus otsuses sellele et tuvastamishagi korral võib aegumine omada tähendust seetõttu, et hageja võib aegumise tõttu olla kaotanud õigusliku huvi õigussuhte tuvastamise vastu. Lisaks eelnevale rõhutas ringkonnakohus ka seda, et TsÜS § 99 ei ole vaidluse lahendamisel asjakohane ja et **tegemist ei ole erinormiga TsÜS § 146 lõike 1 suhtes.**

Ringkonnakohtu otsusele täiendavalt tuleb märkida, et TsÜS-is ette nähtud tehingu tühistamise õigus on oma olemuselt kujundusõigus ning tühistamiseks ette nähtud tähtajad on õigustlõpetavad tähtajad.

²⁸ Lisaks aegumise probleemile oli antud juhul esimese astme kohtu otsuses probleemiks ka see, et kohus lähtus õigussuhte hinnangu andmisel hageja poolt esitatud ekslikust õiguslikust kvalifikatsioonist, pidas otsusevõimetu isiku tehtud tehingut TsÜS § 99 alusel tühistatavaks ja kohaldas TsÜS § 99 koos TsÜS § 13 lõigetega 1 ja 3.

3.10. Aegumine ja muud nõude maksmapaneku takistused

Nõudeõiguse vastu on kostjal põhimõtteliselt vastuväide juhul, kui nõudeõigus ei ole kehtivalt tekkinud või on küll tekkinud, kuid on lõppenud. Esimesel juhul räägitakse õiguse tekkimist takistavast vastuväitest.²⁹ Seega tunneb tsiviilõigus lisaks aegumise vastuväitele teisigi vastuväiteid. Käesoleva analüüsi põhjal ilmneb, et sageli tõusetuvad koos aegumise vastuväitega ka muud vastuväited.

Üheks näiteks, kus kohtud käsitlesid nii aegumist kui ka õiguse tekkimist takistavat vastuväidet, on **tsiviilasi nr 2-08-4129**. Nimetatud asjas esitas hageja kutsehaiguse põhjustamisest tuleneva mittevaralise kahju hüvitamise nõude. Hageja töötas kostja juures ajavahemikus 4.02.1967-26.03.1987 ja lahkus siis töölt seoses pensioniea saabumisega. Kutsehaigus diagnoositi hagejal 1979. aastal. Mittevaralise kahju hüvitamise nõude esitas hageja kohtusse 5. veebruaril 2008. Hageja tugines muu hulgas TsÜS § 153 lõikele 2, kus on ette nähtud, et tervisekahjustusest põhjustatud kahju hüvitamise nõuded aeguvad hiljemalt kolmekümne aasta jooksul, arvates kahju põhjustanud teo tegemisest või sündmuse toimumisest.

Harju Maakohus jättis oma 9. juuni 2008. a. otsusega hagi aegumise tõttu rahuldamata, märkides, et hageja poolt TsÜS § 153 kohta esitatud tõlgendus ei ole kooskõlas seaduse mõttega. TsÜS § 153 lg-s 2 ei ole sätestatud sama paragrahvi esimeses lõikes ette nähtud üldisest 3-aastasest aegumistähtajast pikemat aegumistähtaega, vaid ainult piirtähtaeg kahju põhjustanud teo tegemisest või sündmuse toimumisest, mille jooksul on üldse võimalik nõuet esitada. See tähendab, et kui isik sai kahjust ja kahju tekitanud isikust teada pärast 30 aasta möödumist kahju põhjustanud teo tegemisest või sündmuse toimumisest, on tema kahju hüvitamise nõue aegunud vaatamata sellele, et kahjust ja selle hüvitamiseks kohustatud isikust teadasaamisest arvestatav 3-aastane aegumistähtaeg ei ole möödunud.

Maakohus märkis, et kahju tekkimise ajal kehtinud tsiviilkoodeks tervise kahjustamisega seotud mittevaralise kahju hüvitamise kohustust ja seega ka vastavat nõudeõigust ette ei näinud. Mittevaralise kahju hüvitamise õiguse sätestas alles 3.07.1992. a. jõustunud põhiseadus, seega mittevaralise kahju hüvitamise nõudeõigus tekkis hagejal PS jõustumisest ning hagi aegunuks 3.07.1995. Enne PS jõustumisest arvestatava aegumistähtaja lõppemist jõustus TsÜS¹⁹⁹⁴, mille § 113 sätestas hagi korras õiguste kaitse üldiseks tähtjaks 10 aastat. Maakohus leidis, et tulenevalt TsÜS¹⁹⁹⁴ §-st 178 tuleks juhul, kui arvestada mittevaralise kahju hüvitamise nõude aegumistähtaja algust PS jõustumisest, arvestada hagi aegumistähtjaks 10 aastat. Seega pidi nõue aeguma 3.07.2002.

Tallinna Ringkonnakohus jättis oma 22. detsembri 2008. a. otsusega maakohtu otsuse küll lõppjäreldustes muutmata, kuid muutis otsuse põhjendusi, kuna leidis, et maakohus kohaldas materiaalõiguse normi ebaõigesti.

Ringkonnakohus märkis, et hagejal kutsehaiguse diagnoosimise ja sellest teadasaamise ajal kehtinud TsK §-d 448 ja 463 ei näinud ette mittevaralise kahju hüvitamist. Esimest korda sätestati mittemateriaalse kahju hüvitamise võimalus 1992. a jõustunud PS §-s 25. Seejärel täpsustati mittevaralise kahju hüvitamise regulatsiooni 1.09.1994 jõustunud TsÜS §-dega 23-26 ja §-ga 172. 1.09.1994 jõustunud TsÜS § 172 lg 1 järgi kohaldati nimetatud sätteid moraalse kahju hüvitamisele ka siis, kui isiklikke õigusi rikuti enne 1.09.1994. Samas sai TsÜS § 172 lg 1 järgi 1.09.1994 jõustunud TsÜS sätteid kohaldada vaid sellise mittevaralise kahju hüvitamisele, mis tekkis pärast põhiseaduse jõustumist, sest **enne PS § 25 jõustumist puudus materiaalõiguslik alus mittevaralise kahju väljamõistmiseks**. Põhimõtteliselt

²⁹ H. Köhler. Tsiviilseadustik. Üldosa. Tallinn, 1998, lk 40, äärenr 10.

samale seisukohale on Riigikohus asunud ka 12.03.1998 otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-32-98 ja 22.05.2006 otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-37-06.

Seega leidis ringkonnakohus, et hageja nõude rahuldamiseks puudus materiaalõiguslik alus ja seetõttu ei saanud rääkida hageja nõude aegumisest ning sellises olukorras **tuleb hagi jätta rahuldamata mitte hageja nõude aegumise, vaid hageja nõude rahuldamiseks vajaliku materiaalõigusliku aluse puudumise tõttu.**³⁰

4. Kokkuvõte: kohtupraktika suundumused ja probleemid

- Analüüsi tulemusena ilmnes, et probleeme tekitab muudes seadustes sätestatud kohtu poole pöördumise tähtaegade olemuse kindlakstegemine ehk selle tuvastamine, kas konkreetsel juhul on tegemist nõude aegumistähtajaga või õigustlõpetava ehk preklusioonitähajaga. Mitmel juhul on regulatsioone korduvalt muudetud (näiteks juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamise nõude puhul). Samuti ei sisalda paljud eriseadused sõna "*aegub*", pigem on normitehniliselt levinud sellised konstruktsioonid nagu "*nõude esitamise tähtaeg on...*", "*avaldus tuleb esitada...*" jne. Tähtaja olemus tuleb sel juhul välja selgitada tõlgendamise abil ja see ei ole alati lihtne.
- Regulatsioonide paljususele lisaks on antud õigusvaldkonnale iseloomulik, et normid on vastu võetud erinevatel aegadel ja seetõttu ei ole seadustes üheselt järgitud põhimõtet, et aeguvad vaid teo tegemise või sellest hoidumise nõuded ja tunnustusning tuvastusnõuded ei aegu (TsÜS § 142 lg 1). Ka antud asjaolu ei aita kaasa õiguslikule selgusele (vt näiteks analüüsi alajaotusest 2.2. töölepingu lõpetamise vaidlustamise nõuete esitamise tähtaegade kohta).
- **Erinevat praktikat esineb TsÜS § 147 lõike 4 ehk tahtliku rikkumise korral ette nähtud pikendatud aegumistähtaja kohaldamisel.** Siiski on ringkonnakohtud üldjuhul võtnud omaks põhimõtte, et kohustuse tahtlikku rikkumist tuleb aegumistähtaja pikkuse hindamisel käsitleda kitsendavalt ja seostada see pigem kohustatud isiku pahatahtluse või ebaaususega. Näiteks on ringkonnakohtud leidnud, et kuna aegumise regulatsiooni eesmärgiks on ka võlausaldaja sundimine oma nõudeõigust mõistliku aja jooksul maksma panema, siis on põhjendatud aegumise puhul tahtluse kitsam sisustamine. Kuid leitud on ka seda, et tahtlik rikkumine võib olla tuletatav pooltevaheliste suhete asjaoludest (nt et pidevad võla tasumise lubadused võivad teatud asjaoludel olla käsitletavad võlgniku pahatahtlusena). Lähemalt vt alajaotus 3.4.
- Ringkonnakohtute lahenditest nähtub muu hulgas, et **esimese astme kohtud eksivad vahel TsMS § 449 lõikes 3 sätestatu vastu** ja teevad vaheotsuse ka juhul, kui leiavad, et asjas tuleb kohaldada aegumist. Seaduse kohaselt tuleb juhul, kui kohus veendub, et aegumise kohaldamiseks on alus olemas, teha lõppotsus. Lähemalt vt alajaotus 3.2.
- Esines eksimusi arвете alusel esitatavate nõuete aegumistähtaja arvutamisel (TsÜS § 147 lg 3 kohaldamise probleemid).

³⁰ Ringkonnakohtu otsuse peale esitatud kassatsioonkaebuse jättis Riigikohus oma 22. märtsi 2009. a. määrusega menetlusse võtmata.

- Kohtupraktikas põhjustas vaidlusi ka küsimus, kas aegumise alguse seisukohast omab tähtsust see, **millal** hageja **võis arve esitada** või see, **millal ta tegelikult arve esitas või millal kostja tegelikult maksuma pidi**. Eelnev viitab analüüsi autori arvates sellele, et TsÜS § 147 lg 3 teine lause on ebaselgelt sõnastatud ja põhjustab tõlgendamisel probleeme. Riigikohtu otsuses 3-2-1-95-08 on küll selgitatud, mida tähendab lause osa "*muutub sissenõutavaks arve esitamisega*" (nõude sissenõutavus peab olema seotud arvete esitamisega), kuid endiselt ei ole päris täpselt selge, mida kujutab endast "*kalendriaasta, mil õigustatud isik võib arve esitada*" (vt analüüsi alajaotus 3.5.).
- Samuti esines kohtupraktikas eksimusi nõuete sissenõutavaks muutumise aja arvestamisel (eksitakse VÕS § 82 lõikes 7 sätestatud põhimõtte vastu, mille kohaselt võib võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist kohustuse täitmise tähtpäeva või kohustuse täitmiseks ettenähtud tähtaja möödumisel, vt nt analüüsi alajaotus 3.5.).
- Oluline on kõigi aegumise juhtumite puhul, et esmajoones oleks väga täpselt kvalifitseeritud pooltevaheline suhe ja tehtud kindlaks, mida hageja siis ikkagi täpselt nõuab. Isegi, kui tegemist on vaheotsusega, peab kohus aegumise asjaolu üle otsustamiseks kvalifitseerima pooltevahelise suhte sel määral, et tal oleks võimalik aegumise üle õigesti otsustada, sest eri suhetes kohaldatavad eri regulatsioonid võivad anda erineva tulemuse. Mitmel juhul oli esimese astme kohtu lahendi tühistamise põhjuseks asjaolu, et kohus jättis nõude korrektselt kvalifitseerimata ja nõude aluseks olevad asjaolud vajalikul määral kindlaks tegemata.
- **Probleeme esines juhatuse liikme vastu esitatava kahju hüvitamise nõude kvalifitseerimisel.** Ringkonnakohtud väljendasid eri seisukohti selle kohta, kas juhatuse liikme vastu esitatav kahju hüvitamise nõue on kahju õigusvastasest tekitamisest tulenev nõue või tehingust tulenev nõue. Loodetavasti aitab Riigikohtu 9. aprilli 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-18-08 edaspidi kinnistuda seadusest tuleneval seisukohal, et juhatuse liikme kohustuste rikkumist tuleb hinnata juhatuse liikme ja ühingu vahelisest võlasuhtest tulenevate kohustuste rikkumisena ja **selle suhte raames tekitatud kahju hüvitamisele ei saa kohaldada lepinguväliselt õigusvastaselt kahju tekitamise sätteid**. Vt ka analüüsi alajaotus 3.2.